

EELARVESTRATEEGIA AASTATEKS 2022-2025

4.1. Sissejuhatus eelarvestrateegiasse

Eelarvestrateegia on arengukavast tulenev selgitustega finantsplaan, mis on arengukava osa. Käesolev eelarvestrateegia võetakse vastu koos arengukava muutmissetpanekutega. Kuna olemuslikult on tegemist arengukava neljanda osaga, algab ka eelarvestrateegia peatükkide numeratsioon numbriga neli. Arengukava koos eelarvestrateegiaga on aluseks kohaliku omavalitsuse üksuse eelarve koostamisel, kohustuste võtmisel, varaga tehingute tegemisel, investeeringute kavandamisel ning investeeringuteks toetuse taotlemisel.

Käesolev eelarvestrateegia on koostatud kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse (edaspidi KOFS) § 20 ja kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (edaspidi KOKS) § 37² alusel. Eelarvestrateegia koostatakse arengukavas sätestatud eesmärkide saavutamiseks, et planeerida kavandatavate tegevuste finantseerimist. Eelarvestrateegias esitatakse kohaliku omavalitsuse üksuse majandusliku olukorra analüüs ja prognoos eelarvestrateegia perioodiks, samuti eelarvestrateegia vastuvõtmisele eelnenud aasta tegelikud, jooksvaks aastaks kavandatud ja eelarvestrateegia perioodiks prognoositavad põhitegevuse tulud, eeldatavad põhitegevuse kulud, olulisemad tegevused investeerimistegevuse eelarveosas, investeeringute kogumaksumuse prognoos ja võimalikud finantseerimisallikad, eeldatav finantseerimistegevuse maht ning likviidsete varade muutus. Lisaks kohaliku omavalitsuse üksuse enda andmestikule peab eelarvestrateegia seaduse kohaselt andma ülevaate ka temast sõltuvate üksuste majandusolukorrast. Finantsdistsipliini tagamise meetmetena tuleb eelarvestrateegias esitada nii kohaliku omavalitsuse üksuse kui kohaliku omavalitsuse üksuse arvestusüksuse põhitegevuse tulem ning netovõlakoormus, mõlema puhul eelneva aasta tegelik, jooksvaks aastaks prognoositud ja eelarvestrateegia perioodiks prognoositavad näitajad. Eelarvestrateegia koostatakse vähemalt neljaks eelseisvaks eelarveaastaks, mida igal aastal tulenevalt majanduskeskkonnas toimuvatest muutustest korrigeeritakse. Käesolev eelarvestrateegia on aluseks järgmise aasta eelarve koostamisel.

Eelarvestrateegia koostamisel on juhitud Tartu linna arengukavast aastateks 2018-2025 ja teistest linna arengudokumentidest ning KOFSi jm õigusaktide normidest. Olulisemad üldist majanduskeskkonda puudutavad eeldused põhinevad Maailmapanga, IMFi, OECD, Euroopa Komisjoni, EV Rahandusministeeriumi ja Eesti Panga prognoosidel.

4.2. Majanduskeskkonna ülevaade

2020. aasta pakkus kaasaegsele ühiskonnale enneolematu kogemuse. Maailmamajandust tabas kriis, millist polnud varem nähtud. Hiina Wuhani piirkonnast 2019. aasta lõpus alguse saanud COVID-19 koroonaviirus viis paljudes riikides eriolukorra kehtestamiseni ja majanduste osalise sulgemiseni. Tegemist on enneolematu kriisiga, mis ei ole sündinud majanduse sisemistest tasakaalustamatustest, vaid tootmine ja tarbimine (pakkumine ja nõudlus) on piiratud rahvatervise kaitse nimel. Viirusega võitlemise majanduslikud tagajärjed on osutunud niivõrd rängaks, et globaalne majandus tervikuna oli 2020. aastal ligi 3,3% languses. Kriis on tekitanud mitmeid sotsiaalseid probleeme, omades mh negatiivset mõju ebavõrdsusele ühiskonnas. Olenemata pandeemia uuest lainest on ülemaailmne majandusaktiivsus 2020.-2021. aasta vahetusel püsinud taastumisteel. International Monetary Fundi (IMF) 2021. aasta aprillis avaldatud majandusväljaande „World Economic Outlooki“ järgi prognoositakse 2021. aasta maailmamajanduse kasvuks 6%, mis 2022. aastal langeb 4,8% peale.

Euroala majanduslangus oli 2020. aastal 6,6%. 2021. aasta majanduskasvuks prognoositakse 4,4% ja 2022. aastaks 3,8%. Euroala taastumist on raskendanud mitmed uued koroonaviiruse puhangud ning sellega kaasnevad uued piirangud ja olemasolevate piirangute karmistamine. Siiski oodatakse majanduse püsivamale kasvurajale naasmist 2021. aasta teises pooles. Kriisieelsele tasemele loodetakse jõuda 2022. aasta keskpaigaks.

Eesti SKP vähenes 2020. aastal hinnanguliselt 2,9%, mis on vähem, kui enamikus EL liikmesriikides. Pandeemia mõju on seostatud kõige enam turismisektoriga, kuid tegevusalati oli majanduslangus üsna laiapõhjaline. Tööpuudus suurenes eelkõige COVID-19 piirangutest enim mõjutatud sektorites – majutuses ja tootlustuses. Kuigi Eesti majanduslangus oli üks pehmemaid, vähenes hõive ulatuslikumalt kui enamikes teistes Euroopa riikides. Hõive järsk vähenemine tulenes Eesti tööturu paindlikkusest. Rahvusvahelises võrdluses paindlik tööturg võimaldas Eesti ettevõtetel hõivet juba kevadsuvel uute oludega kiiremini kohandada. Töötasuhüvitise lõppemisele ei järgnenud seetõttu suuremat koondamislainet.

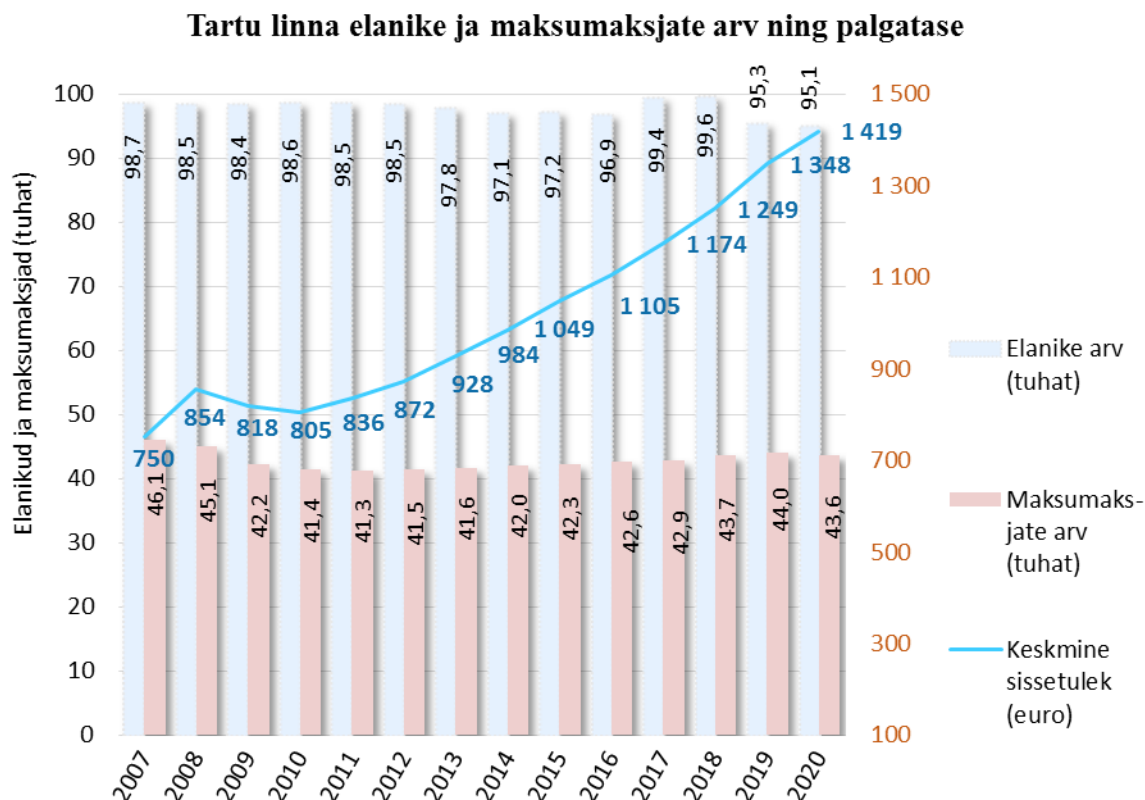
Kuna sügisesed piirangud olid kevadistest leebemad ning valitsus rakendas julgelt ja edukalt majanduse toetamise meetmeid, jäi mõju SKP-le kardetust väiksemaks. Riigipoolsed abimeetmed kriisis kannatanud ettevõtete ja inimeste toetamiseks on kahtlemata olnud õige reageering tekkinud olukorrale. Majanduslanguses võimendub iga investeeritud euro, tagades tööhõive ja suurema tulumaksu laekumise.

Eesti majanduse kiire tagasipõrge 2020. aasta kolmandas kvartalis tõendas, et piirangute kadudes on Eesti majandus võimeline kiiresti kosuma. Kriisi tõttu on majanduses vaba ressursi ja majanduse maht on alla potentsiaali. Majanduse taastumine on seotud viiruse ohjamisega. Kui vaksineerimine osutub edukaks ja viiruse levik saadakse kontrolli alla, võimaldab see majandusel taas kasvama hakata. Eeldusel, et pandeemia allub peatsele vaksineerimisele, ei kahjusta koroonakriis majandust püsivalt (kriisi pikaajaline mõju on seotud eeskätt inimkapitali kaotusega noorte ja tööealiste seas) ja majandus jõuab enne kriisi prognoositud rajale tagasi 2022. aastal. 2021. aasta Eesti majanduskasvuks prognoositakse 2,5% ja 2022. aastal 4,8%. Seejärel kasvukiirus stabiliseerub ning ülejäänud eelarvestrateegia perioodi aastatel püsib majanduskasv 3% lähistel.

Tartu asub sotsiaalmajanduslikus ruumis, kus ühele poole jäävad Põhjamaad, lõunasse Baltimaad ja itta Venemaa. Tartust on riigi idapiirini alla 100 kilomeetri, mis ühtlasi on Euroopa Liidu välispiir. Tartu on Eesti suuruselt teine linn ja Lõuna-Eesti keskus, samuti Eesti intellektuaalne keskus tänu siin asuvale Eesti vanimale ja tunnustatuimale ülikoolile. Tartus on suur avaliku sektori osakaal, siin on palju õppejõude, teadureid, arste ja teisi kõrgelt kvalifitseeritud spetsialiste. Tartus asuvad mitmed olulised riigiasutused, sealhulgas Riigikohus ning Haridus- ja Teadusministeerium. Olulisel kohal on nii töötlev tööstus (toiduaine- ja joogitööstus (nt A. Le Coq), metalli- ja masinatööstus (nt Metec,

Torm Metall ja HANZA Mechanics Tartu), puidu- ja ehitustööstus (nt Palmako, Kodumaja ja Lasita Maja)) kui ka info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (nt Playtech Estonia, Fortumo, Axinom, Nortal, Cybernetica ja Reach-U).

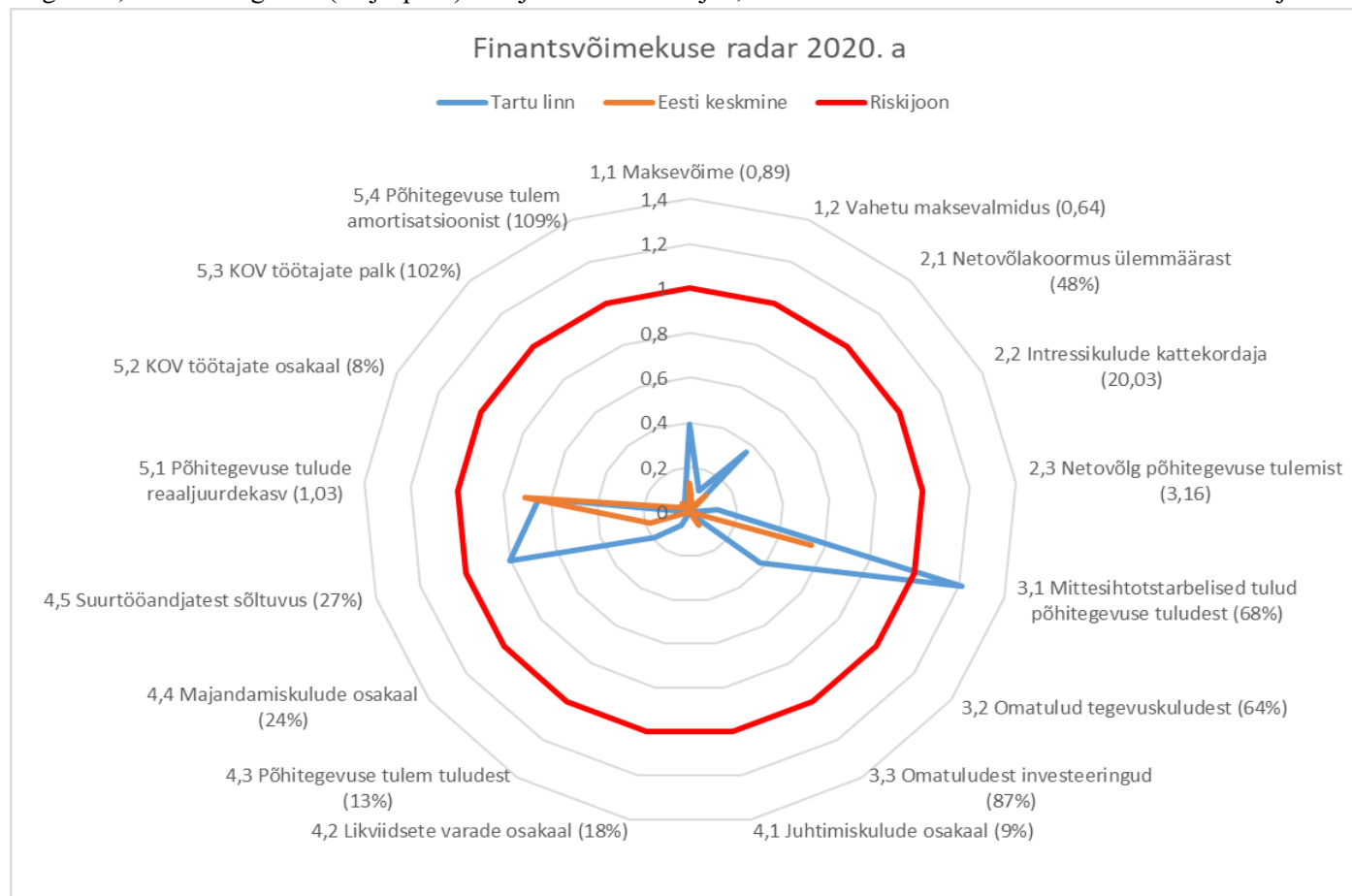
Tartu elanikkond moodustab Eesti rahvastiku koguarvust veidi üle 7%. Eelarvestrateegia koostamise hetkel elas Tartus üle 95 000 registreeritud inimese. Rahvastiku koosseis on täpsemalt toodud arengukava põhiosas. Tartu on ülikoolilinn ning kuna paljud üliõpilased ei ole end Tartu elanikuks registreerinud, siis on linna tegelik rahvaarv rahvastikuregistris näidatust suurem. Tartu-suunalised rändevood jäävad tulevikus senisest väiksemaks, kuna 1990. aastate sünnipõlvkonnad on võrreldes 1980. aastatega peaaegu poole väiksemad. 2020. aastal langes Tartu linna elanike arv 236 võrra. Maksumaksjate arv vähenes pandeemiast tingituna 429 võrra.

Oluline elanike arvu mõjutaja on valglinnastumine, mis on Tartu kui linnapiirkonna keskuse elanike arvu vähendanud lähivaldade (Tartu, Kambja, Luunja) kasuks. Oluline osa lähivaldade elanikkonnast elab Tartu linnapiiri vahetus läheduses ning nende töökoht on Tartu linnas. See elanikkonna grupp tarbib igapäevaselt Tartu linna avalikke teenuseid ja kasutab infrastruktuuri, kuid Tartu linna tuludesse nad otseselt ei panusta. Nende maksutulu ei laeku linnale, kuna füüsilise isiku tulumaksu eraldatakse maksumaksja elukoha alusel. Samal põhjusel ei arvestata nende inimestega tasandusfondist Tartu linnale vahendite määramisel.

Eesti kohalike omavalitsuste üldiseks probleemiks on väike finantsautonoomia. Kohalikud omavalitsused saavad mõjutada vaid 17% oma tuludest, 83% otsustatakse keskvalitsuse tasandil. Kohalikud maksud moodustavad alla 1% tuludest ning täidavad eelkõige regulatiivset mitte fiskaalset funktsiooni. Lähitulevikus on vajalik omavalitsuste finantsvahendite suurendamine läbi omavalitsuste rahastamissüsteemi muudatuste. Eesmärk peaks olema omavalitsuste otsustusõiguse ja vastutuse suurendamine ühiskonnaelu juhtimisel ja korraldamisel, milleks tuleb omavalitsustele tagada vastavate finantsvahendite olemasolu. See võimaldab tõsta omavalitsuste poolt pakutavate avalike teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti.

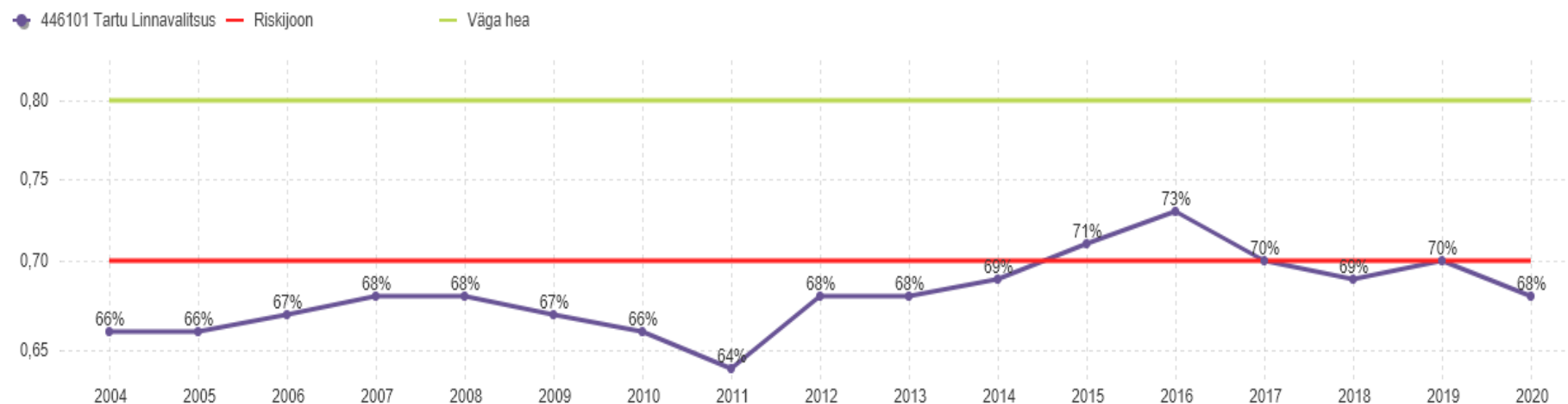
Tartu linna finantsvõimekuse radar¹ (esitatud alljärgnevalt) näitab, et enamus olulisemaid linna finantsnäitajaid asub õigel pool riskipiiri (joonisel punase ringi sees). Mida kaugemal (väljaspool) riskijoonest on näitajad, seda suurem oht on sattuda finantsraskustesse ja vastupidi.

¹ Finantsvõimekuse radari eesmärk on kirjeldada KOVide finantsseisundit ja selle jätkusuutlikkust. Finantsvõimekuse radar koosneb 17 näitajast, mis on jaotatud vastavalt kirjeldusvõimele viide kategooriasse: lühiajaline maksevõime, pikaajaline maksevõime, iseseisvus, paindlikkus ja jätkusuutlikkus.

Vaid mittesihotstarbeliste tulude osatähtsus põhitegevuse tuludest asub väljaspool punast riskijoont. See tähendab, et linna kulua autonoomia on piiratud, kuna liiga suur osa põhitegevuse tuludest (32%) on sihtotstarbelised. Järgnev graafik kajastab mittesihotstarbeliste tulude osatähtsust põhitegevuse tuludest ajalooliselt. Graafikult nähtub, et nimetatud näitaja on olnud pidevalt problemaatiline. 2015. a tõusis Tartu linna kõnealune suhtarv üle riskijoone, kuid alates 2017. a on see tagasi riskijoonel (70%) või selle all. 2020. a näitaja on 68% ehk 2 protsendipunkti alla riskijoone. Olukord viitab üldisemale Eesti kohalike omavalitsuste finantsautonoomia piiratusele, mis antud näitaja puhul avaldub kulua autonoomia limiteerituses. Kõige lihtsam viis olukorra parandamiseks oleks kohalike omavalitsuste rahastamismudeli muutmine selliselt, et sihtotstarbeliste toetuste osakaal väheneks. Muudatus oleks kooskõlas ka Euroopa kohaliku omavalitsuse hartas sätestatud põhimõttega, mille kohaselt välditakse võimalusel kohalikele võimuorganitele eraldatavate toetuste seostamist konkreetsete projektide finantseerimisega. Rahandusministeerium kavandabki seadusemuudatusi, mis tooks kaasa kohalike omavalitsuste finantside sihtotstarbelisuse vähenemise. Kavandatakse osade seni sihtotstarbeliselt toetusfondist antavate riigieelarveliste toetuste eraldamise lõpetamist nii, et kohalikele omavalitsustele laekuks vastav summa osaliselt tasandusfondist ning osaliselt füüsilise isiku tulumaksust läbi kohalike omavalitsuste tulumaksu jaotamise osakaalu suurendamise.

Joonis. Tartu linna mittesihotstarbeliste tulude osatähtsus põhitegevuse tuludest 2004-2020. aastal

Finantsvõimekuse radaril kasutatud näitajate arvutamise valem ning näitaja kirjeldus ja seotus riskijoonega on toodud alljärgnevas tabelis. Näitajad on heaks juhtimisinfoks ning võimaldavad tuvastada varases staadiumis finantsraskustesse sattumise ohtu.

Näitaja	Valem	Näitaja kirjeldus ja seos RISKIJOONEGA
1. Lühiajaline maksevõime		Lühiajalise maksevõime näitajad kirjeldavad KOVi võimet tasuda lühiajalisi kohustusi tähtaegselt. Mida kaugemal on näitajad riskijoonest (väljaspool), seda suurem on oht, et KOVi võib tekkida raskusi lühiajaliste kohustuste täitmisega.
1.1 maksevõime tase	käibevara ÷ lühiajalised kohustused	Näitaja kirjeldab KOVi võimet katta võlausaldajate lühiajalised nõuded käibevaraga. Mida kaugemal on näitaja riskijoonest (väljaspool), seda madalam on KOVi võimekus lühiajalisi kohustusi täita.
1.2 vahetu maksevalmiduse kordaja	raha kassas ja pangakontodel ÷ lühiajalised kohustused	Näitaja kirjeldab, kui suure osa lühiajalistest kohustustest on KOV võimeline kohe tasuma. Mida kaugemal on näitaja riskijoonest (väljaspool), seda madalam on KOVi võimekus lühiajalisi kohustusi koheselt täita.
2. Pikaajaline maksevõime		Pikaajalise maksevõime näitajad kirjeldavad nii pikaajalist maksevõimet kui ka võõrkapitali osatähtsust kogukapitalis. Mida kaugemal on näitajad riskijoonest (väljaspool), seda madalam on KOVi täiendava võõrkapitali kaasamise võimekus.
2.1 netovõlakooormuse osatähtsus ülemmäärast	((võlakohustused – likviidsed varad) ÷ põhitegevuse tulud) ÷ KOV individuaalne netovõlakooormuse ülemmäär	Näitaja kirjeldab KOVi kasutamata võõrkapitali kaasamise potentsiaali. Mida kaugemal on näitaja riskijoonest (väljaspool), seda madalam on KOVi täiendava võõrkapitali kaasamise võimekus.
2.2 intressikulude kattekordaja	põhitegevuse tuleml ÷ intressikulu	Näitaja kirjeldab KOVi võimet tasuda põhitegevuse tuleml arvelt intressikulusid. Mida kaugemal on näitaja riskijoonest (väljaspool), seda madalam on KOVi täiendava võõrkapitali teenindamise võimekus.
2.3 netovõla suhe põhitegevuse tulemlisse	(võlakohustused – likviidsed varad) ÷ (põhitegevuse tuleml – intressikulu)	Näitaja kirjeldab, mitme aasta jooksul on KOV võimeline tasuma enda võlakohustused, kui netovõlg väheneb graafikujärgselt ja põhitegevuse tuleml ning intressikulu jäävad konstantseks. Mida kaugemal on näitaja riskijoonest (väljaspool), seda madalam on KOVi täiendava võõrkapitali kaasamise võimekus.
3. Iseseisvus		Iseseisvus näitajad kirjeldavad sõltuvust välisest finantseerimisest. Mida kaugemal on näitajad riskijoonest (väljaspool), seda suurem on KOVi tulubaasi sõltuvus välistest rahastamisallikatest, mille puudumisel võimekus iseseisvalt hakkama saada võib sattuda ohtu.
3.1 mittesihotstarbeliste tulude osatähtsus põhitegevuse tuludest	(põhitegevuse tulud – saadud toetused (v.a tasandusfond ja väikesaarte toetus)) ÷	Näitaja kirjeldab, kui suure osa moodustavad mittesihotstarbelised tulud põhitegevuse tuludest. Mida kaugemal on näitaja riskijoonest (väljaspool), seda suurem on KOVi tulubaasi sõltuvus välistest rahastamisallikatest.

Näitaja	Valem	Näitaja kirjeldus ja seos RISKIJOONEGA
	põhitegevuse tulud	
3.2 omatulude suhe tegevuskuludesse	(sissetulekud – saadud toetused) ÷ tegevuskulud	Näitaja kirjeldab KOVi omatulude suhet tegevuskuludesse. Mida kaugemal on näitaja riskijoonest (väljaspool), seda suurem on KOVi sõltuvus tegevuskulude rahastamisel välistest rahastamisallikatest.
3.3 omatuludest teostatud investeeringute osatähtsus koguinvesteeringutest	(investeeringukulud – põhivara soetuse toetus) ÷ investeeringukulud	Näitaja kirjeldab KOVi sõltuvust välistest rahastamisallikatest investeeringute ellu viimisel. Mida kaugemal on näitaja riskijoonest (väljaspool), seda suuremal määral toetub KOVi taristu arendamine välistele rahastamisallikatele.
4. Paindlikkus		Paindlikkuse näitajad kirjeldavad võimet reageerida ootamatutele finantsolukordadele. Mida kaugemal on näitajad riskijoonest (väljaspool), seda vähem on KOVil võimekust, et reageerida ootamatutele finantsväljakutsetele.
4.1 juhtimiskulude suhe põhitegevuse tuludesse	üldvalitsemise juhtimiskulud ÷ põhitegevuse tulud	Näitaja kirjeldab, kui suure osa moodustavad üldvalitsemise juhtimiskulud põhitegevuse tuludest. Mida kaugemal on näitaja riskijoonest (väljaspool), seda ebaefektiivsem on KOVi igapäevatöö korraldus.
4.2 likviidsete varade suhe põhitegevuse kuludesse	likviidsed varad ÷ põhitegevuse kulud	Näitaja kirjeldab, kui suure osa põhitegevuse kuludest on KOV võimeline likviidsete varade arvelt katma. Mida kaugemal on näitaja riskijoonest (väljaspool), seda suurem on oht, et põhitegevuse tulude ootamatul vähenemisel puudub KOVil likviidsus, et enda põhitegevuse kulusid reservide arvelt katta.
4.3 põhitegevuse tulemi osatähtsus põhitegevuse tuludest	põhitegevuse tulemi ÷ põhitegevuse tulud	Näitaja kirjeldab KOVi omafinantseerimisvõimekust ning peegeldab võimet reageerida ootamatutele finantsväljakutsetele. Mida kaugemal on näitaja riskijoonest (väljaspool), seda nõrgem on KOVi positsioon omavahenditest investeeringuid teostada ja ootamatutes finantsolukordades iseseisvalt hakkama saada.
4.4 majandamiskulude suhe põhitegevuse tuludesse	majandamiskulud (v.a teenuste sisseostmisega seotud personalikulud) ÷ põhitegevuse tulud	Näitaja kirjeldab, kui suure osa moodustavad majandamiskulud põhitegevuse tuludest. Mida kaugemal on näitaja riskijoonest (väljaspool), seda jäigem on KOVi põhitegevuse kulude struktuur ning põhitegevuse tulude ootamatul vähenemisel võib tekkida raskusi põhitegevuse kulude kiireks vähendamiseks, et reageerida ootamatutele finantsolukordadele.
4.5 10-lt suurimalt töandjalt laekunud tulumaksu osatähtsus	10 suurimalt töandjalt laekunud tulumaks ÷ kogu laekunud tulumaks	Näitaja kirjeldab KOVi tulumaksu laekumise sõltuvust üksikute ettevõtjate tegevusest. Mida kaugemal on näitaja riskijoonest (väljaspool), seda suurem osa KOVi maksumaksjatest saavad töötasu ühe töandja käest, mis paneb tulubaasi suurde sõltuvusse üksikute töandjate tegevusest.

Näitaja	Valem	Näitaja kirjeldus ja seos RISKIJOONEGA
5. Jätkusuutlikkus		Jätkusuutlikkus näitajad kirjeldavad suutlikkust pakkuda kvaliteetseid avalikke teenuseid nii praegu kui ka tulevikus. Mida kaugemal on näitajad riskijoonest (väljaspool), seda suurem on oht, et KOV on pikas perspektiivis finantsiliselt jätkusuutmatu.
5.1 põhitegevuse tulude reaaluurdekasvu indeks	$\left(\frac{\text{põhitegevuse tulud}_n - \text{põhitegevuse tulud}_{n-1}}{\text{põhitegevuse tulud}_{n-1}} \right) \div (\text{kaalutud keskmine (THI+EHl+keskmise palga kasvu indeks)})$	Näitaja kirjeldab põhitegevuse tulude reaaluurdekasvu. Mida kaugemal on näitaja riskijoonest (väljaspool), seda aeglasem on KOVi põhitegevuse tulude kasv võrreldes riiklike üldnäitajate kasvuga.
5.2 KOVi valitsussektori töötajate osatähtsus KOVi maksumaksjatest	$\text{KOVl (sh SA, MTÜ) valitsussektori töötajate arv} \div \text{maksumaksjate arv}$	Näitaja kirjeldab KOVi valitsussektoris töötavate maksumaksjate osatähtsus KOVi maksumaksjatest. Mida kaugemal on näitaja riskijoonest (väljaspool), seda madalam on KOVi kui ettevõtluskeskkonna atraktiivsus ettevõtjate seas.
5.3 KOVi töötajate (v.a juhid) töötasu suhe KOVi elanike keskmisesse sissetulekusse ja kõikide KOV töötajate keskmisesse töötasusse	$50\% * \text{KOVl töötajate (v.a juhid) töötasu} \div (\text{väljamaksed füüsilistele isikutele} \div \text{maksumaksjate arv}) + 50\% * \text{KOVl töötajate (v.a juhid) töötasu} \div \text{KOVl töötajate töötasu Eesti keskmine}$	Näitaja kirjeldab KOVi kõigi töötajate (v.a juhid) sissetulekute suhet KOVi elanike keskmisesse sissetulekusse ning kõigi Eesti KOV töötajate keskmisesse töötasusse. Mida kaugemal on näitaja riskijoonest (väljaspool), seda suurem on tööjõukulude tõstmise surve eelarves ning madalam konkurentsivõime tööturult ja teiste KOVide töötajate hulgast kõrge kvalifikatsiooniga spetsialiste värvata.
5.4 põhitegevuse tulemi suhe materiaalse põhivara amortisatsioonikulusse	$\text{põhitegevuse tuleml} \div \text{materiaalse põhivara amortisatsioon}$	Näitaja kirjeldab KOVi omafinantseerimisvõimekust olemasoleva materiaalse põhivara seisundi säilitamiseks. Mida kaugemal on näitaja riskijoonest (väljaspool), seda suurem on oht, et väliste rahastamisallikate puudumisel ei suuda KOV omavahenditest materiaalse põhivara asendusinvesteeringuid teostada.

Andmed pärinevad riigiraha.fin.ee portaalist.

4.3. Eelarvestrateegia alused ja põhilised finantsnäitajad

Eelarvestrateegia aluseks on järgmised eeldused:

- Eesti SKP reaalkasv on 2021. a 2,5% ja 2022-2025. a vastavalt 4,8%, 3,2%, 3,1% ja 2,9%;
- tarbijahinnaindeks (THI) on 2022-2025. aastal 2% lähistel;
- Tartu maksumaksjate arv püsib stabiilne järgides Eesti keskmist trendi;
- keskmise palga nominaalkasv on keskmiselt ligi 5% aastas järgides Eesti keskmist trendi;
- residendist füüsiliste isikute maksustatavast tulust (arvestamata TMS 4. peatükis sätestatud mahaarvamisi) laekub maksumaksja elukohajärgsele kohaliku omavalitsuse üksusele 11,96%;
- maamaksuäär püsib 2,5% maa maksustamishinnast ning viimane ei muutu;
- uusi kohalikke makse vaadeldaval perioodil ei kehtestata;
- sõltuvate üksuste (vt joonealune märkus nr 4 lk 10) koosseis eelarvestrateegia perioodil ei muutu.

Ülaltoodud eeldustel baseeruvad põhilised finantsnäitajad on esitatud alljärgnevas tabelis.

	2022	2023	2024	2025
Põhitegevuse tulud kokku	184 498 000	190 953 000	198 652 000	206 810 000
Maksutulud	105 402 000	111 233 000	116 962 000	122 542 000
sh tulumaks	101 705 000	107 502 000	113 199 000	118 746 000
sh maamaks	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
sh muud maksutulud	1 697 000	1 731 000	1 763 000	1 796 000
Tulud kaupade ja teenuste müügist	21 040 000	21 462 000	21 869 000	22 284 000
Saadavad toetused tegevuskuludeks	57 256 000	57 458 000	59 021 000	61 184 000
sh tasandusfond	2 521 000	582 000	0	0
sh toetusfond	39 085 000	40 913 000	42 755 000	44 609 000
sh muud saadud toetused tegevuskuludeks	15 650 000	15 963 000	16 266 000	16 575 000
Muud tegevustulud	800 000	800 000	800 000	800 000
Põhitegevuse kulud kokku	166 000 000	170 000 000	176 412 000	177 725 000
Antavad toetused tegevuskuludeks	21 500 000	21 500 000	22 400 000	19 000 000
Muud tegevuskulud	144 500 000	148 500 000	154 012 000	158 725 000
sh personalikulud	86 000 000	90 000 000	94 410 000	98 000 000
sh majandamiskulud	58 000 000	58 000 000	59 102 000	60 225 000
sh muud kulud	500 000	500 000	500 000	500 000
Põhitegevuse tulem	18 498 000	20 953 000	22 240 000	29 085 000
Investeeringustegevus kokku	-23 851 000	-28 087 000	-23 731 040	-26 483 000
Põhivara müük (+)	3 000 000	2 500 000	2 000 000	2 000 000
Põhivara soetus (-)	-35 389 000	-43 254 000	-36 348 040	-39 165 000
sh projektide omaosalus	-25 389 000	-29 254 000	-24 348 040	-27 165 000
Põhivara soetuseks saadav sihtfinantseerimine (+)	10 000 000	14 000 000	12 000 000	12 000 000
Põhivara soetuseks antav sihtfinantseerimine (-)	-969 000	-847 000	-897 000	-832 000
Finantstulud (+)	507 000	514 000	514 000	514 000
Finantskulud (-)	-1 000 000	-1 000 000	-1 000 000	-1 000 000
Eelarve tulem	-5 353 000	-7 134 000	-1 491 040	2 602 000
Finantseerimistegevus	6 000 000	5 000 000	1 500 000	-2 600 000
Kohustiste võtmine (+)	15 000 000	14 000 000	10 500 000	6 400 000
Kohustiste tasumine (-)	-9 000 000	-9 000 000	-9 000 000	-9 000 000
Likviidsete varade muutus	647 000	-2 134 000	8 960	2 000
Võlakohustised kokku aasta lõpu seisuga	105 797 542	110 797 542	112 297 542	109 697 542
Netovõlakoorumus (eurodes)	91 270 638	98 404 638	99 895 678	97 293 678
Netovõlakoorumus (%)	49,5%	51,5%	50,3%	47,0%

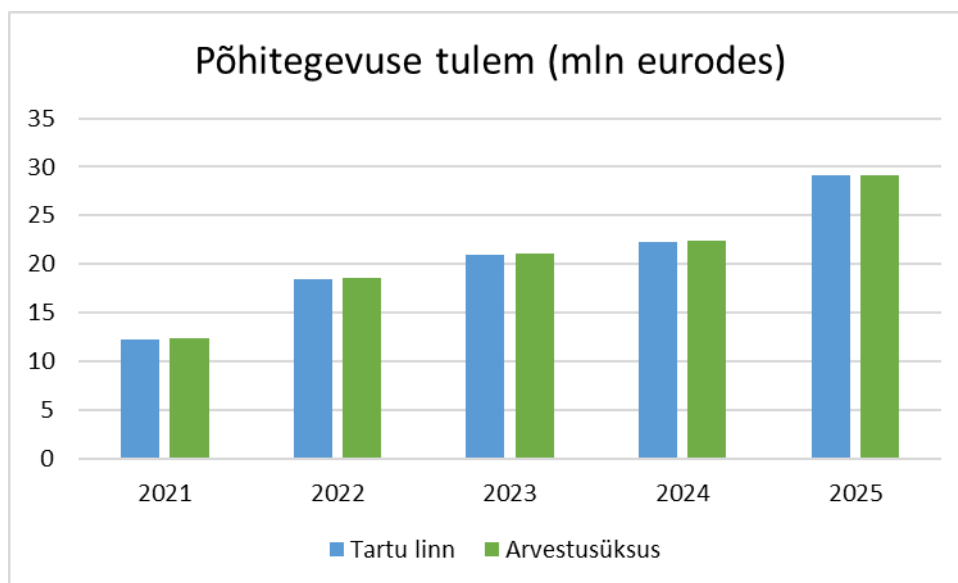
Peatükkides 4.4 – 4.5 on esitatud tulude ja kulude detailsem ülevaade. Kõigepealt on aga toodud olulisemate linna finantspositsiooni iseloomustavate finantsnäitajate – põhitegevuse tulemi, eelarve tulemi ja netovõlakoomuse – detailsem analüüs.

✓ Põhitegevuse tulem

Põhitegevuse tulem on põhitegevuse tulude² ja põhitegevuse kulude³ vahe. Vastavalt KOFS § 33 lg-le 2 ei tohi põhitegevuse tulemi väärtus aruandeaasta lõpu seisuga olla väiksem kui null. KOFS § 33 lg 3 lubab erandjuhuna põhitegevuse tulemi negatiivse väärtuse tingimusel, et eelnenud aasta põhitegevuse tulem oli positiivne.

Põhitegevuse tulemi kirjeldatud KOFS-i kriteeriumid kehtivad nii kohaliku omavalitsuse üksuse kui ka kohaliku omavalitsuse üksuse arvestusüksuse kohta. Arvestusüksusesse kuuluvad KOFS § 2 kohaselt kohaliku omavalitsuse üksus (Tartu linn) ja temast sõltuv üksus.⁴ Tartu linna arvestusüksusesse kuuluvad SA Tartu Kultuurkapital, SA Tartu Vaimse Tervise Hooldekeskus, SA Tartumaa Turism, SA Tartu Loomemajanduskeskus, SA Tartu Perekodu Käopesa, SA Tartu Keskkonnahariduse Keskus ja SA Tartu 2024. Ülejäänud Tartu LV konsolideerimisgruppi kuuluvad ühingud ei ole sõltuvad üksused KOFS-is toodud tähenduses. Varasemalt sõltuvad üksused olnud SA Tähtvere Puhkepark ja SA Tartu Sport reorganiseeriti 2019. aastal üheks linna asutuseks Tartu Sport ning ka OÜ-st Anne Saun sai linna asutus Anne Saun.

Põhitegevuse tulem on oluline finantsnäitaja. Kui põhitegevuse tulemi väärtus on negatiivne, siis see tähendab, et omavalitsus ei suuda katta jooksvate tulude arvelt jooksvaid kulusid. Sellisel juhul finantseeritakse näiteks põhitegevuse kulusid põhivara müügi ja reservide arvelt. Ühekordsete tulude arvelt põhitegevuse kulude finantseerimine pikema perioodil on riskantne ning nende tulude kehvema laekumise korral võib tekkida oht sattuda finantsraskustesse.

² Regulaarsed tavapärased tulud. Siia ei kuulu nt vara müük jms ühekordsed tulud.

³ Regulaarsed tavapärased kulud. Siia ei kuulu investeeringud (need on ühekordsed konkreetsele investeerimist vajavale objektile tehtavad kulud).

⁴ Sõltuv üksus on raamatupidamise seaduse mõistes kohaliku omavalitsuse üksuse otsese või kaudse valitseva mõju all olev üksus, kes on saanud kohaliku omavalitsuse üksuselt, riigilt, muult avalik-õiguslikult juriidiliselt isikult või eelnimetatud isikute valitseva mõju all olevatelt üksustelt üle poole tuludest või kes on saanud toetust ja renditulu kohaliku omavalitsuse üksustelt ja nende valitseva mõju all olevatelt üksustelt rohkem kui 10 protsenti vastava aasta põhitegevuse tuludest.

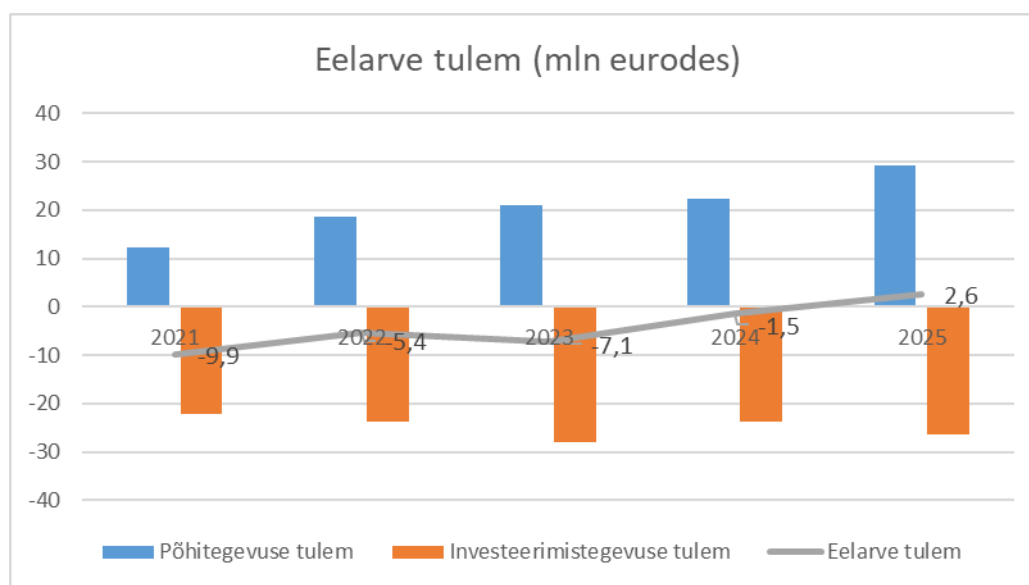
	2022	2023	2024	2025
Põhitegevuse tulude kasv (%)	5%	3%	4%	4%
Põhitegevuse kulude kasv (%)	2%	2%	4%	1%

Tartu linna ja arvestusüksuse põhitegevuse tulem on seni olnud ning on planeeritud ka kogu eelarvestrateegia perioodi kindlalt positiivne. Ülaltoodud graafikult võib näha, et arvestusüksuse põhitegevuse tulem on ligilähedane Tartu linna omaga. Seega on sõltuvate üksuste põhitegevuse tulem kokku ligikaudu tasakaalus – vastav näitaja on ligi 0,1 mln eurot ning on prognoositud ligilähedaselt sellisena kogu eelarvestrateegia perioodi jooksul.

Põhitegevuse tulude kasv on igal aastal kiirem põhitegevuse kulude kasvust. Põhitegevuse tulemi paranemine võimaldab rohkem investeerida, vähendab eelarvedefitsiiti ning pidurdab seeläbi laenukohustiste kasvu.

✓ Eelarve tulem

Tartu linn lähtub vastutsüklilise eelarvepoliitika põhimõtetest. See majandusteoorias tunnustatud lähenemine toetab finantsilist jätkusuutlikkust paljudeks tulevasteks aastateks. Eelarvestrateegias on kavandatud märkimisväärne liikumine eelarve tasakaalu suunas ning aastaks 2025 on planeeritud eelarve ülejääk. See loob baasi linna finantspositsiooni paranemisele.

Graafikult nähtub, et eelarvepositsiooni parandamine toimub läbi põhitegevuse tulemi kasvu. Investeermistegevuse tulem eelarvestrateegia perioodil kahaneb. Elukeskkonna parandamise eesmärgil on eelarvestrateegia perioodil kavandatud investeerida linna põhivarasse keskmiselt 33,5 mln eurot aastas, millest linna omaosalus on keskmiselt 26,5 mln eurot aastas.

✓ Netovõlakoormus

PS § 154 lg 1 keskmises olev KOV üksuse enesekorraldusõigus sisaldab õigust iseseisvalt otsustada võlakohustuste võtmise üle. Seda toetab ka Euroopa kohaliku omavalitsuse harta art 9 lg 8. Võlakohustuste võtmiseta võib mõne omavalitsusliku ülesande täitmine olla oluliselt raskem, kuid teiselt poolt mõjutab võlakohustuste võtmine kohaliku eelarve puudujäägi kujunemist.

Analüüsides ei kasutata siinkohal mitte lihtsalt laenukohustuste kogusummat, vaid nn netovõlakoormust nagu selle defineerib KOFS. Netovõlakoormus on võlakohustuste (võlakohustused

sisaldavad kõiki laenukohustusi pluss teatavad täiendavad kohustused)⁵ suuruse ja likviidsete varade⁶ kogusumma vahe. Võlakoorumuse arvestamisel on lähtutud netoarvestuse põhimõttest, et suuremas summas likviidsete vahendite olemasolul saaks omavalitsusüksustele võimaldada suuremas summas kohustuste võtmist. Netovõlakoorumuse arvestus tagab adekvaatsema pildi tegelikust finantsseisust, sest mõõtmise hetkel arvestatakse sellega, kas kohustuste, mille täitmise tähtaeg saabub näiteks paar päeva hiljem, tasumiseks on omavalitsusüksusel vahendid kassas või hoiustel olemas. Lisaks võimaldab likviidsete vahendite arvesse võtmine tagada, et kriitilise piiri lähedal olevad omavalitsusüksused ei kuluta laekunud raha koheselt ära, vaid jälgivad piirangutest kinnipidamiseks kulude tegemist, kassas ja hoiustel olevat raha hulka ning võlakohustuste seisu.

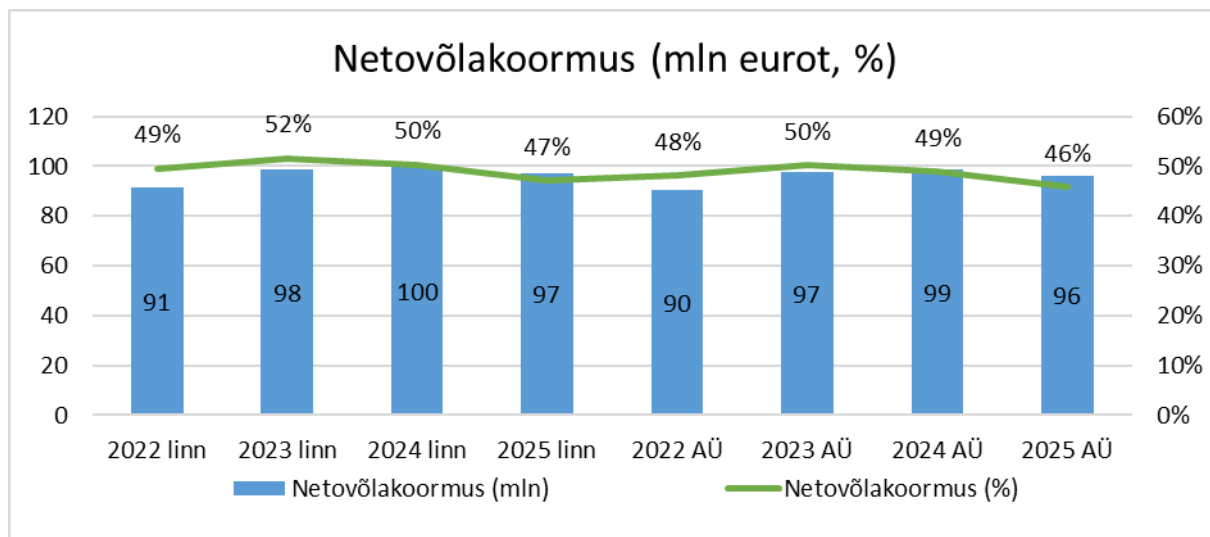
Vastavalt KOFSi §-le 34 võib netovõlakoorumus aruandeaasta lõpul ulatuda lõppenud aruandeaasta põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude kuuekordse vaheni, kuid ei tohi ületada sama aruandeaasta põhitegevuse tulude kogusummat. Kui põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude kuuekordne vahe on väiksem kui 60 protsenti vastava aruandeaasta põhitegevuse tuludest, võib netovõlakoorumus ulatuda kuni 60 protsendini vastava aruandeaasta põhitegevuse tuludest. Seega on netovõlakoorumuse ülemmäär iga konkreetse kohaliku omavalitsuse üksuse puhul erinev. Maksimaalne lubatav netovõlakoorumus võib olla vahemikus 60% kuni 100% põhitegevuse tuludest, kusjuures konkreetne piir sõltub kohaliku omavalitsuse üksuse omafinantseerimisvõimekusest. Madala omafinantseerimisvõimekuse korral võib võlakoorumus olla 60% põhitegevuse tuludest. Parema omafinantseerimisvõimekusega kohaliku omavalitsuse üksustel on see näitaja kõrgem, kuid ei saa ületada põhitegevuse tulude mahtu.

COVID-19 pandeemiast tingitud majanduskriisi tõttu on 60% tingimus ning 6-kordse põhitegevuse tulemi tingimus asendatud ajutiselt leebemate piirmääradega. Aastatel 2020-2024 on 60% kriteeriumi asemel 80% ning 6-kordse põhitegevuse tulemi asemel 10-kordne tulem. Aastatel 2025-2027 on nimetatud kaks piirmäära vastavalt 75% ja 9-kordne tulem (2025. aastal), 70% ja 8-kordne tulem (2026. aastal) ning 65% ja 7-kordne tulem (2027. aastal). Alates 2028. aastast kehtivas tavapärased piirmäärad. Erandi idee seisneb asjaolus, et olukorras, kus majandus on haavatav, peaks avalik sektor seda toetama. Üheks kõige efektiivsemaks majanduse toetamise instrumendiks on kohalike omavalitsuste läbi mõeldult tehtavad investeeringud. Kuna eriolukorrast tingitud tulude languse olukorras viib investeeringute kasvatamine suurele eelarvedefitsiidile ja seeläbi laenukoormuse kasvule, jääks 60% piirang majandust toetavaid meetmeid takistama. Netovõlakoorumuse piirmäära tõstmine on tugeva majanduskriisi tingimustes kasulik. Piirangu leevendamine annab Tartu linnale võimaluse täiendavalt mitmekümne miljoni euro ulatuses raha investeerimiseks juurde laenata. Loomulikult tuleb aga arvestada, et aastaks 2028 tuleb laenukoormus taas tavapäraste normide piiresse saada. Seetõttu ei ole Tartu ka kavandanud hüppelist investeeringute kasvu koos sellele järgneva vältimatu tugeva langusega.

Põhitegevuse tulemi kõrval on netovõlakoorumus teine KOFS-is sätestatud finantsdistsipliini näitaja, mille puhul piirangud kehtivad nii kohaliku omavalitsuse üksuse (alljärgneval graafikul „linn“) kui kohaliku omavalitsuse üksuse arvestusüksuse (alljärgneval graafikul „AÜ“) jaoks.

⁵ Võlakohustustena võetakse arvesse järgmised bilansis kajastatud kohustused: 1) võetud laenud; 2) kapitalirendi- ja faktooringukohustused; 3) emiteeritud võlakirjad; 4) tasumise tähtajaks täitmata jäänud kohustused; 5) saadud toetuste tagasimakse kohustused; 6) toetusteks saadud ettemaksed; 7) toetuste andmise kohustused; 8) pikaajalised võlad tarnijatele; 9) teenuste kontsessioonikokkuleppest tekkivad kohustused; 10) muud pikaajalised kohustused, mis nõuavad tulevikus raha väljamaksmist.

⁶ Raha ja raha ekvivalendid.

Tartu linn on seni suutnud vältida võlakoormuse kiiret kasvu. Käesoleva eelarvestrateegia kohaselt on võlakoormuse kasv mõõdukas ja ajas aeglustuv. Perioodi viimasel aastal hakkab võlakoormus vähenema. Võla absoluutsummast olulisem on selle suhe põhitegevuse tuludesse. Netovõlakoormuse protsent ehk netovõlakoormuse osakaal põhitegevuse tuludest püsib eelarvestrateegia perioodil stabiilne. Tartu linn on lähiminevikus laenanud ning kavandab ka eelarvestrateegia perioodil laenata vaid investeerimiseks ja/või olemasolevate laenukohustuste refinantseerimiseks.

4.4. Tulud

Tulud (sissetulekud⁷) jagunevad KOFSi alusel põhi- ja investeerimistegevuse tuludeks. Kohaliku omavalitsuste sissetulekud tulevad maksudest, toetustest, teenuste müügist, vara müügist ja muudest tuludest. Riigieelarvest eraldatud riiklike maksutulude (tulumaks ja maamaks) ning tasandus- ja toetusfondi ühtne eesmärk on tagada kohalikele omavalitsustele piisavad vahendid kohalike elu küsimuste üle iseseisvalt seaduste alusel otsustamiseks. Kaasaegse demokraatliku riigikorralduse nurgakiviks on subsidiaarsus-prinssiip, mis tähendab, et ülesandeid tuleb täita elanikule võimalikult lähedal asuval avaliku halduse tasandil.

Põhitegevuse tulud on prognoositud makromajanduslike põhinäitajate alusel. Nende näitajate konkreetset väärtust ning eeldused üldise majanduskeskkonna kohta põhinevad Maailmapanga, IMFi, OECD, Euroopa Komisjoni, EV Rahandusministeeriumi ja Eesti Panga prognoosidel ning on esitatud järgnevas tabelis.

	2021	2022	2023	2024	2025
SKP reaalkasv	2,5%	4,8%	3,2%	3,1%	2,9%
Tarbijahinnaindeks	2,0%	2,1%	2,0%	1,9%	1,9%
Tööhõive kasv	-0,9%	0,8%	0,6%	0,4%	0,2%
Keskmine kuupalk (EUR)	1 481,0	1 562,0	1 647,0	1 727,7	1 808,9
Palga nominaalkasv	3,9%	5,6%	5,1%	4,9%	4,7%

Enamike tulude kasv on prognoositud THI alusel (va tulumaks ja maamaks). Teatud tulude laekumine on COVID-19 pandeemia tõttu olnud 2020-2021. aastal piiratud. Eelkõige on vähenenud tulud haridustegevusest (kuna lasteaedade suletud olemise perioodil ei küsinud linn lapsevanematelt kohatasu ega toiduraha), üüritulu (linna äripindadele kehtestati üürivabastusi) ning bussipiletite tulu (ühistranspordi kasutajate arv on pandeemia ajal vähenenud). Eelarvestrateegias on eeldatud, et alates 2022. aastast viirus linnale enam majanduslikke mõjusid ei oma. Seetõttu on nimetatud tulude puhul 2022. aastal prognoositud kiire kasv pandeemia-eelse kasvutrajektoori lähedale.

Kõige rohkem sissetulekuid laekub maksudest. Eesti maksusüsteem koosneb riiklikest kohalikest maksudest. Riiklikest maksudest laekuvad kohalike omavalitsuste eelarvesse füüsilise isiku tulumaks ja maamaks. Tartu linnas kehtivateks kohalikeks maksudeks on reklaamimaks, teede ja tänavate sulgemise maks ning parkimistasu. Kohalike maksude seadus näeb ette lisaks nimetatutele veel kolme võimalikku kohalikku maksu (mootorsõidukimaks, loomapidamismaks ja lõbustusmaks), mida Tartus ei ole rakendatud. Just nimetatud kolme kohaliku maksu kehtestamine Tartu linna poolt on eeskätt põhjendatud asjaoluga, et need on seotud linna infrastruktuuri kasutamisega, mis tähendab, et maksu objekt on kohaliku iseloomuga ning maksumaksjale on tunnetatav ka konkreetne majanduslik kasu, mida maksu maksmine talle annab. Linnale laekuvate riiklike maksude maksuhalduriks on MTA ning kohalike maksude maksuhalduriks Tartu linn.

Tulumaksu laekumine sõltub tööturu muutustest, mistõttu on see prognoositud hõive ja palgataseme prognoosi alusel. Lähtutud on eeldusest, et residendist füüsilise isiku poolt tasutud tulumaksust eraldatakse maksumaksja elukohajärgsele kohaliku omavalitsuse üksusele kogu eelarvestrateegia perioodi jooksul 11,96%⁸ tema maksustatavast tulust, arvestamata tulumaksuseaduse 4. peatükis sätestatud mahaarvamisi. Juriidiliste isikute ja mitteresidentide tulumaks, samuti residendist füüsilise isiku pensionidelt ja vara võõrandamisest saadud kasult makstud tulumaks laekub täies ulatuses riigieelarvesse.

⁷ KOFSis kasutatakse mõistet "sissetulekud".

⁸ 11,96% on tulumaksuseaduse § 5 lg 1 p 1 kohaselt kehtiv KOVidele jaotatav osakaal.

Maamaks on riiklik maks, kuid maamaksuseaduse § 6 kohaselt laekub maamaks omavalitsusüksuse eelarvesse. Maksuhaldur on siiski MTA ning KOV üksuse pädevus piirduv maa hindamise ja maksumäära kehtestamisega seaduses antud vahemikku arvestades. Maamaksuseaduse § 5 järgi võib maamaksu suurus olla 0,1-2,5% maa maksustamishinnast aastas. Tartus on maksumäär alates 2020. aastast 2,5% maa maksustamishinnast aastas ning strateegia eelduse kohaselt määr 2022-2025. aastal ei muutu. Lähitulevikus kavandatakse viia läbi maa korraline hindamine. Selle tulemusel tõuseb maksustamishind oluliselt, kuna maa väärtus on võrreldes eelmise korralise hindamisega kasvanud kordades. Kehtiva seaduse kohaselt on uue hindamise tulemused automaatselt maa maksustamise aluseks. Maa korralise hindamisega kaasnevalt kavatakse 2,5 (ärimaa) kuni 5 (metsamaa) korda vähendada maksimaalset maksumäära. Keskmisest kiiremini tõusnud hinnaga maade puhul kavatakse seada 10% suurune piir sellele, kui palju saab ettevõtte või inimese tasutav maamaks igal aastal tõusta. Seetõttu ei oma maa korraline hindamine maamaksu laekumisele olulist mõju.

Uusi kohalikke makse eelarvestrateegia perioodil eelduslikult ei kehtestata. Samuti on eeldatud, et maksumäärades ei toimu linna sissetulekuid oluliselt mõjutavaid muudatusi.

Tasandusfondi eraldised Tartu linnale eeloleval perioodil vähenevad, kuna tasandusfondi valemi poolt hinnatav linna toetamise vajadus väheneb. Toetusfondi vahendite muutus on prognoositud THI alusel, tööjõukuludeks eraldatavad vahendid prognoositava palgataseme muutuse alusel.

Tartu	2022	2023	2024	2025
Põhitegevuse tulud kokku	184 498 000	190 953 000	198 652 000	206 810 000
Maksutulud	105 402 000	111 233 000	116 962 000	122 542 000
tulumaks	101 705 000	107 502 000	113 199 000	118 746 000
maamaks	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
reklaamimaks	480 000	490 000	499 000	508 000
teede ja tänavate sulgemise maks	219 000	223 000	227 000	231 000
parkimistasu	998 000	1 018 000	1 037 000	1 057 000
Tulud kaupade ja teenuste müügist	21 040 000	21 462 000	21 869 000	22 284 000
Riigilõiv	137 000	140 000	143 000	146 000
Tulud majandustegevusest	17 411 927	17 761 000	18 097 000	18 440 000
<i>tulud haridusalasest tegevusest</i>	10 906 000	11 124 000	11 335 000	11 550 000
<i>tulud kultuuri- ja kunstialasest tegevusest</i>	330 000	337 000	343 000	350 000
<i>tulud spordi- ja puhkealasest tegevusest</i>	1 081 927	1 104 000	1 125 000	1 146 000
<i>tulud sotsiaalalasest tegevusest</i>	2 181 000	2 225 000	2 267 000	2 310 000
<i>tulud keskkonnavalasest tegevusest</i>	31 000	32 000	33 000	34 000
<i>tulud transpordialasest tegevusest</i>	2 810 000	2 866 000	2 920 000	2 975 000
<i>tulud üldvalitsemisest</i>	50 000	51 000	52 000	53 000
<i>tulu muudelt majandusaladelt</i>	22 000	22 000	22 000	22 000
Üür ja rent	3 061 000	3 122 000	3 181 000	3 241 000
Õiguste müük	195 000	199 000	203 000	207 000
Muu toodete ja teenuste müük	235 000	240 000	245 000	250 000
Saadavad toetused jooksvateks kuludeks	57 256 000	57 458 000	59 021 000	61 184 000
tasandusfond (lg 1)	2 521 000	582 000	0	0
toetusfond (lg 2)	39 085 000	40 913 000	42 755 000	44 609 000
tegevustoetus	10 650 000	10 863 000	11 069 000	11 279 000
sihtfinantseerimine tegevuskuludeks	5 000 000	5 100 000	5 197 000	5 296 000
Muud tegevustulud	800 000	800 000	800 000	800 000
Tasu vee erikasutusest	200 000	200 000	200 000	200 000
Trahvid	500 000	500 000	500 000	500 000
Muud	100 000	100 000	100 000	100 000

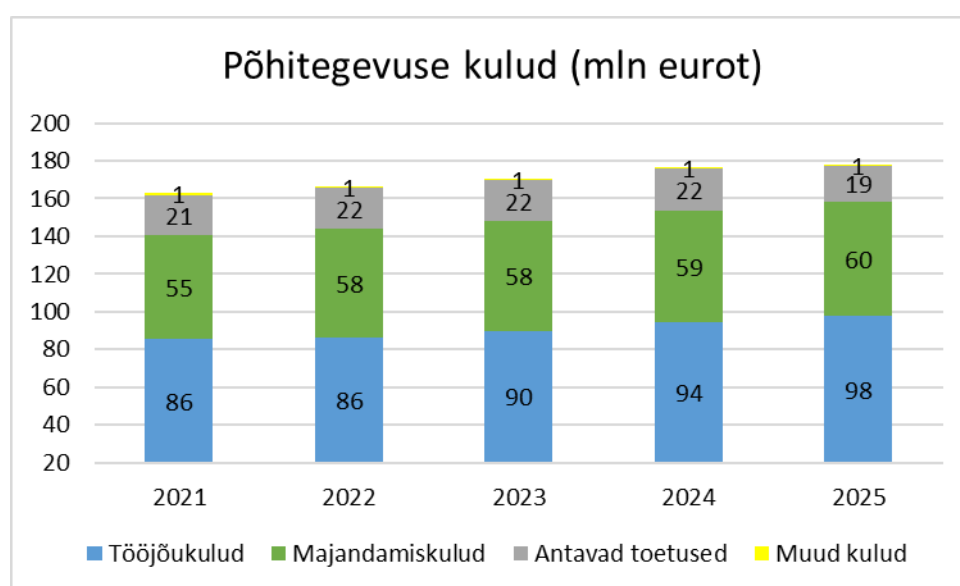
Lisaks ülaltoodud põhitegevuse tuludele laekuvad Tartu linna eelarvesse ka **investeeringustegevuse tulud**. Põhi- ja investeeringustegevuse eristamine annab selge ülevaate investeeringussuutlikkusest ja laenu võtmise võimekusest ning parandab eelarve läbipaistvust. Investeeringustegevuse tulud on varade müük, finantstulud ning suurimana põhivara soetuseks saadav sihtfinantseerimine. Viimase näol on tegemist investeeringuks saadud toetustega. Toetuste põhiallikaks on EL struktuuritoetuse meetmed.⁹ EL struktuuri- ja investeeringufondide toetused Eestile olid 2014–2020. aasta eelarveperioodil 4,4 miljardit eurot. Kuna Eesti majandus on viimase viie aastaga tublisti Euroopa Liidu keskmisega võrreldes kasvanud, siis järgmisel eelarveperioodil väheneb eraldatavate toetuste maht. Siiski saab Eesti ka edaspidi ELi eelarvest rohkem toetusi, kui sinna maksab. Euroopa Komisjoni ettepaneku kohaselt eraldatakse Eestile 2021–2027. aasta perioodiks ühtekuuluvuspoliitika toetusi 3,37 miljardit eurot. Toetuste kasutamisel on kuus eesmärki: Nutikam Eesti, Rohelisem Eesti, Ühendatum Eesti, Sotsiaalsem Eesti, Inimestele lähedasem Eesti ja Õiglane üleminek. Jätkuvalt on oodata toetust koolieelsetele lasteasutustele ja kergliiklusteedele linnaliste piirkondade arendamise meetmest, teine suurem toetuste sihtgrupp Tartu linna jaoks on eelduslikult põhikoolid. Oluline osa toetustest tuleb eelduslikult keskkonnakaitse valdkonda. Täpsemad investeeringustegevuse tulude numbrid on esitatud p 4.3 alguses olevas tabelis. Investeeringusobjektidest on ülevaade punktis 4.5.2.

4.5. Kulud

Kulude prioriseerimisel on aluseks arengukava II osas sätestatud strateegilised eesmärgid ja III osas esitatud tegevused arvestades seejuures arengukava I osas toodud oluliste väljakutsetega. Kulud jagunevad põhitegevuse kuludeks ja investeeringustegevuse kuludeks

4.5.1. Põhitegevuse kulud

Eelarvestrateegia üheks finantseesmärgiks on linna omafinantseerimisvõimekuse suurendamine lähitulevikus oluliste investeeringute teostamiseks. See tähendab eelarvepositsiooni parandamist, mis tuleneb põhitegevuse tulemi kasvust. Seetõttu on vajalik põhitegevuse kulude kasvu hoidmine põhitegevuse tulude kasvust madalamana. Põhitegevuse kulude optimaalse taseme leidmiseks kavandab linnavalitsus lähiaastail vähemalt osaliselt kasutada nullbaasilise eelarvestamise kontseptsiooni.

⁹ EL ühtekuuluvuspoliitika fondide ehk struktuurifondide vahendid laekuvad ka põhitegevuse eelarveossa.

Tööjõukulude kasv on kavandatud prognoositava Eesti keskmise palgakasvu alusel (2022. aasta kasv on eelarvetasakaalu suunas liikumiseks siiski oluliselt väiksem) mis on keskmiselt ligi 5% aastas. Linna tööjõukulud kasvavad 2022. aastal eelarvestrateegia kohaselt 0,5% ja edasi keskmiselt 4,5% aastas. Majandamiskulude puhul on arvestatud kulude kasvu enamjaolt THI alusel. Toetuste mahu kasv on seotud kultuuripealinnaga seonduvate tegevustega.

Jätkuvalt on prioriteediks haridus („Kooli- ja teadmuslinn“). Haridusasutuste tööjõukulu moodustab üle kolmveerandi linna tööjõukulust. Kooliõpetajate palgaraha tuleb riigieelarvest, omavalitsused finantseerivad tugispetsialistide, abipersonali ja lasteaedade õpetajate tööjõukulu. Lasteaiaõpetaja töötasu on kavandatud hoida 90% (magistrikraadiga või sellega võrdsustatud tasemega lasteaiaõpetaja töötasu 100%) tasemel üldhariduskooli õpetaja töötasu alammäärast tulenevalt Vabariigi Valitsuse 06.02.2015 a. määruse nr 16 „Riigieelarve seaduses kohaliku omavalitsuse üksustele määratud toetusfondi vahendite jaotamise ja kasutamise tingimused ja kord“ § 1² lg 3 p-st 3. Tugispetsialistide (logopeedid, sotsiaalpedagoogid, psühholoogid) ja eripedagoogide töötasu on sõltuvuses õpetajate palga alammäärast. Õpetaja abide ning munitsipaalhoidude lapsehoidjate puhul arvestatakse planeerimisel ja kollektiivlepingus alampalga muutusega. Konkurentsivõimeline palgatase haridusasutustes aitab saavutada „Kooli- ja teadmuslinna“ strateegilist eesmärki tuua ja säilitada haridus- ja teadusasutustes väga head pedagoogid ja tugispetsialistid.

Tulenevalt linna elanike demograafilisest struktuurist kasvab eelarvestrateegia perioodil õpilaste üldine arv, aga esimesse klassi astuvate laste arv hakkab veidi kahanema, jäädes tulevikus ligi 1200 lapseni aastas. Õpilaste üldine arv kasvab seetõttu, et koolitulistate arv on suurem kui põhikooli lõpetajate arv, samuti hakkab kasvama gümnaasiumi õpilaste arv. See toob kaasa pearahapõhiste komponentide suurenemise.

„Loova linna“ valdkonnas seonduvad olulisimad tegevused kultuuripealinnaga. Tartu valiti 2024. a Euroopa kultuuripealinnaks. Selline suur tunnustus aitab kahtlemata suurendada Tartu ning koos linnaga kandideeriva Lõuna-Eesti kohalike omavalitsusüksuste rahvusvahelist tuntust ning toetada „Tartu 2030“ arengustrateegias esitatud eesmärke ning strateegilisi tegevussuundi. Euroopa kultuuripealinn on üks Euroopa Liidu hinnatumaid kultuuriprojekte ning igal aastal kannab kultuuripealinna tiitlit kaks, vahel kolm linna Euroopa eri riikidest.

Tartu viib aastatel 2019-2026 ellu rahvusvahelisele žüriile välja pakutud Euroopa kultuuripealinna tegevuskava. Eelarvestrateegia perioodil on kavandatud kultuuripealinna projekti kulude maht ligi 22 mln eurot, millest antud perioodil tuleb 8,6 mln eurot linnaeelarvest.

Välisrahastus on planeeritud nii riigilt, teistelt projektis osalevatelt Lõuna-Eesti kohalikelt omavalitsustelt, EL-ist kui ka erasektorist. Pärast eelarvestrateegia perioodi lõppu on projekti lõpetavateks tegevusteks kavandatud linnaeelarvest aastatel 2025-2026 veel 855 000 eurot.

Aasta	„Tartu 2024“ eelarve	Tartu linna osalus
2022	3 333 720	1 500 000
2023	5 777 440	2 000 000
2024	11 431 400	4 400 000
2025	1 143 720	700 000
2026	205 000	155 000

„Hooliva linna“ eesmärkide saavutamiseks on kavas tõsta hooldustöötajate töötasu, et olla sektoris konkurentsivõimeline meditsiiniuasutuste sarnaste töökohtade palgatasemega. Üldhooldus- ja koduteenuse kättesaadavuse parandamiseks on kavas täiustada teenusele suunamise korda ja kaasajastada hooldajatoetuse maksmise põhimõtteid. Tartu linn on edukalt rakendanud hoolduskoordinatsiooni inimesekeskset praktikat ja selle jätkuvaks kasutamiseks on vajalik edaspidigi rahastada hoolduskoordinaatorite töökohti. Kohaliku omavalitsuse eestkostel olevate inimeste arvu jätkuva tõusu tõttu on vajalik 2022. aastal luua juurde eestkoste spetsialisti ametikoht. Sellega panustatakse vajadusest lähtuvate, kättesaadavate ning kvaliteetsete sotsiaalhoolekande ja tervishoiuteenuste olemasolusse toetamaks eesmärki, mille kohaselt elavad Tartus terved, rõõmsad, sotsiaalselt aktiivsed ja hästi toime tulevad inimesed.

Mitmete Euroopa tõukefondidest rahastatud tegevuste jätkamiseks tuleb linnal olla valmis tegevuste rahastamiseks linna eelarvest, kuna välisrahastuse jätkumine on ebakindel. Tõukefondide vahenditest on osaliselt rahastatud eluruumide kohandamine, erivajadusega laste tugiteenuste osutamine, hoolduskoordinatsiooni mudeli rakendamine jms.

Projekti „ENLIGHTENme“ raames kogutakse uued ja kindlad tõendid linnavalgustuse mõju kohta inimeste tervisele ja heaolule. Erinevad uuringud näitavad, et ebasobiv ja häiriv valgustus pimedal ajal mõjutab sügavalt inimeste ööpäevarütmi, tervist ja heaolu. Koostatakse juhendmaterjalid välisvalgustuse tervislikuks arendamiseks linnades ning erinevad meetodikad ja tööriistad, mis aitavad välisvalgustuse arendamist linnades suunata.

Avaliku sektori tööjõukulude kavandamisel juhindub Tartu linn Euroopa kohaliku omavalitsuse harta põhimõtetest. Harta artikkel 6 sätestab: „Kohalike omavalitsuste töötajate töötingimused peavad olema tasemel, mis võimaldab palgata kõrge kvalifikatsiooniga personali isikuomaduste ja kompetentsuse alusel. Selleks tuleb tagada piisavad väljaõppevõimalused, palk ja ametialase edutamise väljavaated.“ Avaliku sektori palgakasv on oluline tagamaks töötajate kompetentsuse ning sellest lähtuvalt avalike teenuste efektiivsuse ja kõrge kvaliteedi.

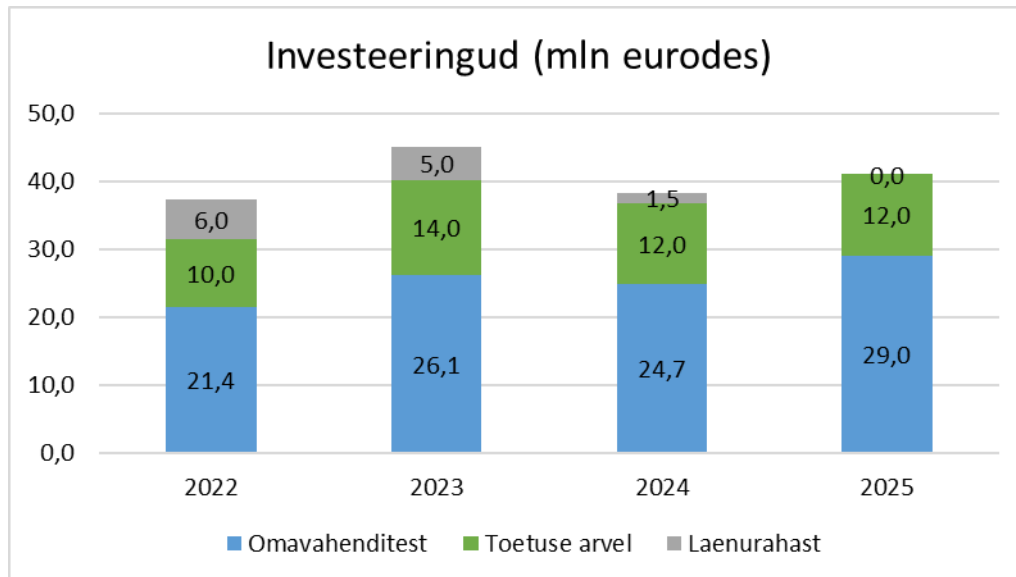
„Inspireeriva elukeskkonnaga linna“ valdkonnas on oluline suund keskkonnakaitsele. Majanduse valdkonnas suurenevad puhastusala ja lumeveo mahud seoses uute kergliiklusteedega. Valdkonna tegevustest on pikem ülevaade investeerimistegevuse osas.

„Nutika ettevõtluslinna“ valdkonnas eesmärkide saavutamiseks on teostamisel ja ettevalmistamisel mitmeid projekte. Projekti AS TRANSFER suunaks on tööstuse digitaliseerimine. Eesmärgiks on luua automatiseeritud tööstuse vajadustele vastavad koolitusprogrammid kutse- ning kõrgkoolides. Projekti sisuks on elamute renoveerimise lihtsustamine ja kiirendamine. Projekti ENSNARE eesmärgiks on luua ja katsetada digitaalset tööriista, millega lihtsustada elamute renoveerimist liginullenergia hooneteks (haakub „Inspireeriva elukeskkonnaga linna“ eesmärkidega). Projekti „Sotsiaalse ettevõtluse ökosüsteemide arendamine pärast Covid-19 kriisi“ sisuks on paremini mõista ja toetada sotsiaalse ettevõtlusega tegelevaid ettevõtjaid ning töötada välja ettepanekud ja protsessid antud ettevõtlusliigi toetamiseks.

4.5.2. Investeerimistegevus

Elukeskkonna parandamise eesmärgil on eelarvestrateegia perioodil kavandatud investeerida linna põhivarasse keskmiselt 38,5 mln eurot aastas, millest linna omaosalus on keskmiselt 26,5 mln eurot aastas. Vajalike investeeringute võrdlemine reaalse võimalustega ehk eelkõige põhitegevuse eelarve ülejäägiga on viinud linnavalitsuse seisukohale, et ilma laenuvahendeid kaasamata ei ole võimalik alainvesteeringut vältida. Seetõttu on kavandatud investeeringute osaline katmine laenuga.

Järgnevalt graafikult on näha, et enamus investeeringutest tehakse omavahenditest ning saadava toetuse arvel. Omavahenditeks on siinses kontekstis põhitegevuse tulemi ülejääk (vt „Eelarvestrateegia aluste ja põhiliste finantsnäitajate“ analüüsi alapunkti põhitegevuse tulemi kasvu analüüs) ning tulud varadelt. 2025. aastal on eelarve kavandatud ülejäägis, mistõttu laenuraha investeerimiseks ei kaasata.¹⁰

Toetuste põhiallikaks on Euroopa Liidu struktuuritoetused. Eelarvestrateegias on eeldatud, et toetuste abil on võimalik investeerida põhivarasse keskmiselt 12 mln eurot aastas. Hetkel on koostamisel uue Euroopa Liidu programmeerimisperioodi täpsemad tingimused, mistõttu on väga konkreetseid projektiplaanide tänase seisuga vähe. Kaheks läbivaks märksõnaks uuel perioodil on keskkonnasäästlikkus (rohemajandus) ja innovatsioon. Olulisema muudatusena suureneb kohustuslik omafinantseeringu määr (siiani on olnud valdavalt 15%, tõuseb 30-45%), mille täpne suurus ei ole aga tänaseks veel teada. Jätkub linnapiirkondade arendamise meede, mis on siiani olnud Tartus ka üks peamisi toetusallikaid. Meetmest rahastatakse koolieelsete lasteasutuste ja kergliiklusteede ehitamist. Täpsemad valdkonnad on hetkel Euroopa Komisjoniga kooskõlastamisel, aga kindlasti on nendest vahenditest võimalik investeerida linnaruumi (innovaatilisse ja keskkonnasäästlikku) parendamisse. Jätkub ka põhikoolivõrgu uuendamise meede. Rohkem suunatakse vahendeid nutikatele lahendustele, säästlikkusele ja ka kohalike avalike teenuste arendamisele.

Investeeringute kavandamisel lähtutakse arengukava esimestes osades toodud strateegilistest eesmärkidest ning nendele vastavatest kavandatavatest tegevustest. Järgnevalt on esitatud prioriteetsed objektid linnaelu valdkondade (kooli- ja teadmuslinn, nutikas ettevõtluslinn, inspireeriva elukeskkonnaga linn, hooliv linn ja loov linn) lõikes. Lisaks nimetatud valdkondadele on majanduspoliitiliste otsuste tegemiseks kasuliku statistika jaoks vajalik veel täiendav liigitus erinevate valitsemisfunktsioonide järgi. Iga-aastase eelarve koostamisel ei lähtuta mitte ülalnimetatud arengukavas kasutatavast liigitusest, vaid valitsemisfunktsioonide klassifikaatorist COFOG

¹⁰ Tegemist on puhtalt finantsilise järeldusega. Linn laenab ja kavatseb ka 2025. aastal laenata investeerimiseks, eelkõige pakuvad mitmed suured rahvusvahelised pangad (EIB, NIB, CEB) laenu kindlate (nt keskkonnateadlike) investeeringute teostamiseks. Finantsplaanis aga ületavad linna laenude tagasimaksed 2025. aastal uue võetava laenukohustise suurust, mistõttu sisuliselt kasutatakse kogu uut laenu olemasolevate refinantseerimiseks.

(Classification of the Function of Government).¹¹ Alljärgnevalt on iga arengukavas kasutatava linnaelu valdkonna juurde lisatud sellele *põhiliselt* vastav eelarves kasutatav COFOG-i valdkond.

Kooli- ja teadmuslinn (haridus). Valdkonna suund on arengukava esimeses osas toodud väljakutsetest tulenevalt olemasolevate lasteaedade ja koolihoonete ning nende mängu- ja spordiväljakute ning staadionite kaasajastamine eesmärgiga tagada turvalise füüsilise ja vaimse õppekeskkonna loomine õppeasutustes. Esmajärjekorras tuleb strateegia perioodil viia kõik linna haridusobjektid tervisekaitse- ja tuleohutusunõuetega vastavusse, tagada hoonetes riiklikule õppekavale vastav kaasaegne ja turvaline füüsiline õppekeskkond. Eelarvestrateegias kavandatakse muuhulgas rahalised vahendid koolide ja lasteaedade investeeringute kavades toodud haridusasutuste täielikuks renoveerimiseks.

Tartu linn kavandab kõigi koolihoonete ulatuslikku parendamist aastaks 2032 (vt eelarvestrateegia lisa 1). Linnavarade osakonna ehitusteenistuse spetsialistid teevad 3-aastase intervalliga haridushoonete ülevaatuseid. Koolide investeeringute kava võib pikeneda seoses ehitushindade kiire tõusuga, mistõttu objektid osutuvad oodatust kallimaks. Eelarvestrateegia perioodi algusesse jääb Karlova Kooli rekonstrueerimine ning Ploomi tn 1 asuva olemasoleva lasteaiahoone täielik rekonstrueerimine ning juurdeehituste rajamine Kroonuaia Kooli tarbeks. Karlova Kooli teiseks õppehooneks omandab linn Salme 1a hoone, kuna kesklinna piirkonnas on jätkuvalt suur vajadus koolikohtade järele. Vajalik on teostada hoone rekonstrueerimine, et tagada vastavus koolihoonetele kehtestatud nõuetele ning tagada tänapäevane õpikeskkond. Lina 2 hoones on olnud aastatepikkune ruumikitsikus ning hoone ja selle tehnosüsteemid on väga amortiseerunud. Ploomi tn 1 hoone rekonstrueerimisega luuakse sobiv õpikeskkond hariduslike erivajadustega lastele. Puiestee 62 hoones pole tagatud erinõuded ning seda hoonet on keeruline vastavate nõuetega kohandada. Ligi 5 mln euro suuruse projektile on saadud 2,5 mln euro suurune toetus meetmest „Hariduslike erivajadustega õpilastele suunatud põhikoolide võrgu korrastamine“. Perioodi teises pooles on suurimaks objektiks Veeriku Kooli rekonstrueerimine. Veeriku piirkonnas on suur õpikohtade vajadus ning hoone ja selle tehnosüsteemid on amortiseerunud. Paljudes koolides on kavas osalises mahus rekonstrueerimistööd ning koolistaadionite rekonstrueerimistööd.

Linn parandab üldhariduskoolides kaasava hariduse põhimõtete rakendamise võimalusi, andes haridusliku erivajadusega õpilastele võimaluse õppida elukohajärgses koolis. Kuigi liikumispuudega lapsi ei ole Tartu linna koolivõrgus palju, soovib linn kõikidesse linnaosadesse liftiga varustatud koolimaja.

Välja on töötatud ka lasteaedade investeeringute kava¹² aastaks 2034 (vt eelarvestrateegia lisa 2). Objektide järjestust ja ajakava määrates on arvestatud nii hoonete tehnilist seisukorda kui ka lasteaiavõrgu vajadusi. Linnal on lasteaiad 31 hoones netopinnaga kokku ca 62 000 ruutmeetrit. Laste arv lähtuvalt hoone suuruselt jääb hoonete põhiselt vahemikku 54-258 last hoone kohta. Laste arv linna lasteaedades ja lastehoidudes kokku on 4822.

¹¹ COFOG on rahvusvaheline valitsemisfunktsioonide klassifikaator, mis on välja arendatud Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioonis (OECD – Organisation for Economic Cooperation and Development) ning on kinnitatud standardina rahvamajanduse arvepidamises. COFOG-i järgi jaotatakse valitsemisfunktsioonid kümnesse osasse: 01 – üldised valitsemissektori teenused, 02 – riigikaitse (Tartus vastavad tegevused puuduvad), 03 – avalik kord ja julgeolek, 04 – majandus, 05 – keskkonnakaitse, 06 – elamu- ja kommunaalmajandus, 07 – tervishoid, 08 – vaba aeg, kultuur, religioon, 09 – haridus, 10 – sotsiaalne kaitse.

¹² Investeeringute kavas kuvatakse olemasoleva lasteaiavõrgu investeeringute vajadust. Selles ei sisaldu võimalike uute lasteaedade rajamine tulevikus. Samuti ei kajastu investeeringute kavas enam lasteaid Ploomi, sest Ploomi 1 hoone rekonstrueeritakse aastatel 2022-2023 Tartu Kroonuaia kooli tarbeks. See investeeringuvajadus on märgitud koolide investeeringute kavas.

Investeeringute kava on ülesehitatud selliselt, et aastaks 2034 on rekonstrueeritud kõik lasteaiahooned. Iga-aastaselt on eesmärk rekonstrueerida 1-2 lasteaeda (erand on 2025). Ajaliselt on rekonstrueerimistööde alguseks kavandatud õppeaasta lõpp (juuni-juuli), eesmärgiga võimalikult vähe segada lasteaia toimimist õppeaastal. Ehitustööde lõpp aga selliselt, et asutus saaks järgmise aasta sügisest alustada tegevust rekonstrueeritud hoones. Detailsem ajakava otsustatakse iga konkreetse projekti osas eraldi vastavalt sel ajahetkel valitsevatele tegelikele võimalustele ja tingimustele. Kava kohaselt on hoonete terviklikud rekonstrueerimised ajatatud perioodile 3-4 aastat, mis sisaldab endas ettevalmistavaid tegevusi ning hoone projekteerimisele kuluvat aega.

Investeeringud sisaldavad lisaks hoone rekonstrueerimisele ka territooriumi vajaduspõhist korrastamist: teed, platsid, mänguväljakud, välisvalgustus ja piirded sõltuvalt konkreetse objekti vajadustest. Investeeringute maksumused on eelarvestatud tuginedes käesoleva hetke ehitusturu hindadele. Hind sisaldab projekteerimist ja sisustamist.

Eelarvestrateegia perioodi jooksul on suuremahulisemad tööd kavas lasteaedades Meelespea, Ristikhein ja Hellik. Neist kahe viimase ehitustööd planeeritakse teostada toetusrahade kaasabil. Lasteaiale Ristikhein on saadud kaasrahastus (peaaegu 0,5 mln eurot) KOV hoonete energiatõhususe meetmest. Tartu lasteaed Ristikhein avati 1968. aastal. Lasteias on avatud 13 rühma (sh osad rühmad erivajadustega lastele). Käesoleval õppeaastal käib lasteias 225 last ja asutuses töötab 54 inimest. Hoone tehnosüsteemid on amortiseerunud ning renoveerimist ja soojustamist vajavad ka teised hoone olulised osad (katus, sokkel, seinad). Suureks probleemiks on nõuetekohase ventilatsiooni puudumine. Projekti raames on kavas teostada hoone energiatõhususele ja energiasäästule kaasa aitavad ehitustööd, mis on olulised nii keskkonnakaitse kui ka majandamiskulude vähendamise seisukohalt.

Lasteaed Hellik ehitatakse projekti „Liginullenergia hoone ehitamine“ raames, milleks on kavandatud üle 1 mln euro toetust meetmest „Kohaliku omavalitsuse üksuste liginullenergia hoonete ehitamine“. Rahastamise üheks tingimuseks on samas mahus hoone (või hoone osa) lammutamine, lisaks peab see olema olnud kasutuses viimased kolm aastat ning köetav. Uus hoone ehitatakse olemasoleva asemele. Tartu lasteaed Hellik avati 1985. aastal. Tegemist on lasteaiaga kus on avatud 13 rühma, käesoleval õppeaastal käib lasteias 223 last. Hoone on amortiseerunud, suureks probleemiks on nõuetekohase ventilatsiooni puudumine, lisaks suured ülalpidamiskulud. Meetme üldine eesmärk on Tartu linna suure energiakuluga hoonebaasi mahu vähendamine asendades selle liginullenergia hoonega.

Lasteaed Meelespea renoveeritakse ning katusekorrusele rajatakse täiendavad ruumid. Väiksemas mahus on kavas tööd eelkõige Lasteias Mömmik, kuna tegemist on Tartu ühe kõige halvemas seisukorras oleva lasteaiahoonega.

Nutikas ettevõtluslinna (majandus, kultuur) eesmärkide saavutamiseks on mitmeid nn pehmeid projekte. Investeeringutegevuse osas on teatud kattuvusi osade all toodud „Inspireeriva elukeskkonnaga linna“ projektidega.

Inspireeriva elukeskkonnaga linn (majandus, keskkonnakaitse). Prioriteet on keskkonnasõbralike ja nn nutikate lahenduste kaasamine. Suure tõenäosusega soojeneb kliima inimtegevuse tulemusena ajavahemikul 2030–2052 kuni 1,5°C. Kliima soojenemisel on negatiivne mõju inimeste tervisele ja toimetulekule, värske vee kättesaadavusele, toiduturvalisusele, majandusele ja bioloogilisele mitmekesisusele. Tartu linna üks suurimaid väärtusi on puhas, elamisväärne, inimsõbralik ja looduslähedane elukeskkond. Inimtekkeline kliimamuutus on üks suurimaid ohte Tartu elukeskkonnale ja senisele elukorraldusele. Kliimamuutuste leevendamine ja inimtegevuse keskkonnamõju vähendamine on üks olulisemaid tegevusi Tartu väärtuste hoidmisel ja siinse elukorralduse säilitamisel.

Käesoleva aasta aprillis võttis Tartu linna volikogu vastu Tartu linna energia- ja kliimakava „Tartu energia 2030“, milles on sõnastatud linna visioon lähimaks kümnendiks: „Tartu on hea energiaga targalt arenev kogukond ja roheline teerajaja.“ Energia- ja kliimakava elluviimine on järgnevate aastate jooksul üheks võtmeülesandeks Tartu linna jaoks. Kava on seadnud ambitsioonikad eesmärgid ja Tartu linn peab saavutama süsinikuneutraalsuse 2050 aastaks. Olulist tähelepanu pööratakse taastuvenergia tootmisele ja tarbimisele, säästvate liikumisviiside arendamisele ja kohanemisele kliimamuutustega. Eesmärkide saavutamiseks tuleb süvendada koostööd teiste Euroopa linnadega ja võtta osa erinevatest Euroopa initsiatiividest, sh „100 kliimaneutraalset linna aastaks 2030“, Euroopa Bauhaus jt. Kava eesmärkide täitmiseks on kõige olulisem tegevus kogukondliku kokkuleppe saavutamine. Leppega saavad liituda kõik Tartu elanikud, siin tegutsevad või Tartuga seotud organisatsioonid ja korteriühistud. Leppe eestvedajaks ja eeskujuks on Tartu Linnavalitsus, kes võtab kohustuse loobuda mittetaastuvate energiaallikate kasutamisest (linnale kuuluvad hooned, tänavavalgustus, ühistransport, transpordivahendid). Ühtlasi võtab Tartu Linnavalitsus eesmärgi minna avalike teenuste osutamisel järk-järgult üle taastuvatest allikatest pärit energiale ja heitmevabadele transpordikütustele.

Üks olulisemaid tegevusi kliimaneutraalsuse eesmärgi saavutamiseks on olemasolevate hoonete ja naabruskondade renoveerimine kliimaneutraalseteks piirkondadeks. Tõhustatakse hoonete energiakasutust, tagades seejuures nõutava sisekliima. Tartu linn on teostamas projekti „OPEN LAB“, mille tulemusena saab Annelinnas renoveeritud kolm 9-korruselist kortermaja liginullenergia hoone tasemele. Projekti tegevusteks on lisaks hoonete renoveerimisele ka taastuvelektri tootmine ja salvestamine, soojusenergia salvestamine, elektrisõidukite laadimine ning elektrivõrgu paindlikkuse teenused. Projekti „Real-time building performance audit – DigiAudit“ raames paigaldatakse kümnele Tartu linna munitsipaalhoonele on pilootprojekti käigus andurid hoonete sisekliima ja energiasüsteemide seiramiseks ning kõrvalekallete tuvastamiseks energiasüsteemides. Hoonete energiatõhususe tõstmine on mitme haridusobjekti ehitamise või rekonstrueerimise eesmärgiks. Projekte „Liginullenergia hoone ehitamine“ (Lasteaed Hellik ehitamine) ja „Tartu lasteaed Ristikhein rekonstrueerimine“ on käsitletud „Kooli- ja teadmuslinna“ valdkonna seletuses.

Ettevalmistamisel on projekt „ZERO4ALL“, mille raames kavandatakse renoveerida Mõmmiku lasteaed ja Kalda tee 40 kortermaja liginullenergia hooneteks (vt viimase kohta lähemalt „Hooliv linn“ valdkonna kirjeldusest). Mõisavahe piirkond, sh nõ kergliikluse kiir (Anne Selverist Prismani) kavandatakse kujundada koostöös elanikega ümber mitmekülgselt liikuma kutsuvaks keskkonnaks. Projekt teostamiseks on esitatud taotlus Horizon 2020 meetmesse.

Projektis „CREATORS“ luuakse Tartus Eesti esimene päikeseenergiale keskendunud energiaühistu. Toodetakse 225 MWh taastuvenergiat aastas ning Tartu linna CO₂ heide väheneb 148 tonni võrra aastas. Energiaühistut on hiljem võimalik kopeerida.

Euroopa kultuuripealinnana 2024 otsib Tartu vastuseid küsimusele: mida saavad väikesed linnad ja kogukonnad teha selleks, et tagada inimkonna ellujäämine Maal. 21. sajandi suurim väljakutse on inimese tekitatud keskkonnakahju pidurdamine ja leevendamine. Kultuuripealinna projekti raames pööratakse suurt tähelepanu loodusharidusele, linnaaiandusele, pargialade ja linnalooduse ümberkujundamisele üldisemalt. Taaskasutus, liigirikkuse edendamine linnaruumis, keskkonnasäästlik ettevõtetus, säästlik toidukasutus on teemad, mis puudutavad otsesemalt või kaudsemalt kõiki linlasi. ÜRO on kuulutanud käimasoleva kümnendi rahvusvaheliseks elurikkuse kümnendiks. Tartu linn jätkab ja laiendab elurikkust soodustavaid tegevusi, mida mh juba viiakse ellu kultuuripealinna programmi raames.

Rahaliselt suurimad investeeringud lähevad teedesse ja tänavatesse. Prioriteedid on välisrahastusega objektid (näiteks Riia ring, erinevad KIK-i projektid, riigi rahastus transiitteedele jne) ja objektid, mis

on seotud linnas toimuva elamuarendusega, samuti elamukruntide müügiga seotud kohustuste täitmine. Erasektor arendab elamuehitust, mille jaoks linn peab tagama infrastruktuuri (arendaja teeb korda majade ümbruse, linn kaugemad juurdepääsud – näiteks Laseri tn). Loomulikult järgitakse üldplaneeringuga seatud linna arengueesmärke – näiteks Ujula tn ühendamise Kvissentali piirkonnaga.

Jaanuaris 2021 kuulutas Transpordiamet välja riigihanke Tartu läänepoolse ümbersõidu II ehitusala ehitamiseks koostöös Tartu linnaga. Tee-ehitustööd toimuvad Tallinna–Tartu–Võru–Luhamaa maanteel lõigus Raja tänav kuni Variku raudteeviadukt ja Jõhvi–Tartu–Valga maanteel lõigus Riia tänav 140 ristmikust kuni endise Kantri hotellini, mis ehitatakse 2+2 sõidurajaga (lõiguti 3+3) maanteeks. Kokku ehitatakse ümber 2,5 km riigiteid, rekonstrueeritakse 2 km linnateid, ehitatakse 2,4 km uusi linnatänavaid ning viis ringristmiku. Põhimaantee äärde ehitatakse jalgteed, et eraldada jalakäijad sõidukitest. Kokku rajatakse uusi või rekonstrueeritakse olemasolevaid kergliiklusteid ligikaudu 8,4 km ulatuses. Kõikidele maanteele ja tänavatele rajatakse uus tänavavalgustus. Riia ristmik muudetakse eritasandiliseks, kus Tallinna–Tartu–Võru–Luhamaa otsesuund viiakse viaduktiga üle turboristmiku. Turboristmikule projekteeritakse Riia maantee kummaski suunas kaks läbivat sõidurada. Tiptunniliikluse leevendamiseks tagatakse kaks läbivat rada vasakpööretele Võru poolt Valga suunas ja Tallinna poolt Tartu kesklinna suunas. Jalakäijate ja jalgratturite ohutuse tõstmiseks rajatakse eritasandis viaduktid Riia liiklussõlmes kõikide suundade alla. Lisaks rajatakse eritasandis maanteeületus Jõhvi–Tartu–Valga maantee alla Aardla ja Optika tänavate ringristmiku juurde. Projektiga rajatakse uusi müraseinu, kokku leevendatakse müra 14 eluhoonel. Tööde eeldatav algus on mai 2021 ja lõpp 2023. aasta alguses. Projekti kogueelarve on 29,2 mln eurot, millest linnaeelarvest kaetakse 2,5 mln eurot.

Eelarvestrateegia perioodi alguses on muuhulgas kavas tööd järgmistel tänavatel: Ujula tänav pikendus ja lõik Liiva- Linnaujula, Ülikooli tn (Riia-Vallikraavi), Põhja pst ja Muuseumi tee ühendamine. Perioodi lõpus on oluliseks tegevuseks Tulbi tn rekonstrueerimine, mis tagab mugava liikumise nii sõidukiga kui jalgsi. Ligi 5 mln eurot on kavandatud linnaeelarvest Sõpruse silla rekonstrueerimiseks. Lähtutud on eeldusest, et Transpordiamet panustab objekti täiendavalt ligi 3 mln eurot.

Ühe peamise tegevusena autostumise vähendamiseks on planeeritud ehitada välja kogu linna ulatuses kahes etapis jalgrattateede võrgustik. Esimeses etapis (kuni 2024. aastani) rajatakse jalgrattateede võrgustik kesklinna piirkonnas ja teises etapis (2028. aastaks) ülejäänud linnas. Eelarvestrateegia perioodil on hinnanguliseks jalgrattateede põhivõrgu rajamise maksumuseks 15 mln eurot, millest 70% on kavandatud EL struktuurifondide vahendite abil. Summad on indikatiivsed. Suurimatele Eesti linnadele (Tallinn, Tartu, Pärnu) antakse Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi kaudu hinnanguliselt ligi 40 mln eurot jalgrattateede põhivõrgustike ehitamiseks ja jalgratta parkimisvõimaluste arendamiseks. Säästva liikuvuse edendamiseks tuleb välja arendada kasutajasõbralikud, funktsionaalsed ja ohutud rattateede võrgustikud linnapiirkondades. Rattakasutuse suurim mõju on reeglina tervisemõju. Autokasutuse osaline asendamine rattakasutusega avaldab positiivset mõju ka neile, kes ise ratast ei kasuta: väheneb müra ja paraneb õhukvaliteet. Rattateede võrgustiku rajamise eesmärk on võimaldada turvalisi igapäevaliikumisi (tööle, lasteaeda, teenusteni, kooli, koju jm) ning parandada tõhusa ühistranspordi kättesaadavust (aktiivsete liikumisviiside ja kiire ühistranspordi kombineerimisega). Suurema koormusega ja/või kitsamatel tänavatel on oluline eraldada liikumisviisid selgelt, nii et ka jalakäijad ja jalgratturid saaksid turvaliselt üksteisest eraldi liikuda.

Kergliiklusteedest on prioriteediks veel Tartu – Rahinge kergliiklustee ja Näituse tn-Maarjamõisa kergliiklustee. Kavandatakse rattaringluse laiendamist – 50 uut ratast ja 9 parklat aastas.

Linna tagamaa paremaks sidumiseks linnaga ja valglinnastumisest tingitud stabiilselt kasvava autoliikluse vähendamiseks on kavas rajada suurima sõiduautode koormusega punktidesse linna piiril liikuvuskeskused. Nende keskuste peamiseks eesmärgiks on võimaldada autoga linna saabujatele soodne sõiduki parkimise võimalus ja kiired ühistranspordiühendused (buss, rattaringlus) erinevate linnaosadega. Lisaks on planeeritud rajada liikuvuskeskus kesklinna Riia tänavale (kaubanduskeskuste vahelisele alale). Kesklinna liikuvuskeskuse eesmärk on ühendada eelkõige erinevad ühistranspordilahendused (linnaliinibuss, maakonnaliinibuss, kaugliinide buss ja rattaringlus). Selliselt luuakse reisijatele kiire, turvaline, ilmastikukindel ja mugav ümberistumise võimalus kesklinnas. Liikuvuskeskuste rajamise hinnanguline maksumus eelarvestrateegia perioodil on 3,9 mln eurot, millest 70% loodetakse saada EL struktuurifondidest.

Tänavavalgustuse eesmärgiks on tõsta Tartu tänavavalgustuse energiaefektiivsust, vähendada tänavavalgustuses tarbitava elektrienergia tootmisest tulenevat negatiivset keskkonnamõju ja parandada. Sihiks on üleminek LED valgustusele ja kogu taristu korrastamine – kulude kokkuhoid, kuid valgustuse töökindluse tõstmine ja just nende kohtade valgustamine, mida on vaja valgustada, ka valgustugevuse diferentseerimine vastavalt olukorra ohtlikkusele – ülekäigud, ristmikud. Toetusrahasid on kavandatud Annelinna ning Ülejõe piirkonna tänavavalgustuse renoveerimiseks. Rekonstrueerimistööde käigus vahetatakse olemasolevad HPS- valgustid LED- valgustite vastu, uuendatakse valgustite postid ja kaabeldus.

Tähtsal kohal on ka loomasõbraliku keskkonna loomine. 2016. a avati linna esimene koerte jalutusväljak ning nende rajamisega jätkatakse. Kavandatakse Tartu Koduta Loomade Varjupaiga taristu renoveerimist.

Hooliv linn (sotsiaalne kaitse, tervishoid). Kavas on Kalda tee 40 sotsiaalruume pakkuva munitsipaalnõuajaja renoveerimine KredExi eeldatava toetuse kaasabil. Lisaks hoone üldise seisundi parendamisele tõstetakse energiatõhusust, vähendatakse kasvuhoonegaaside heidet, energia ja hoone ülalpidamiskulusid ning edendatakse taastuenergia kasutamist. Anne Saunas teostatakse remonttööd: naiste riietusruumi remont, tünnisaunade rekonstrueerimine, 3. korrusel asuvate katla- ja olmeruumide ning trepikodade remonttööd ja üleminek kaugküttele. Vaksali 14 piirkonnakeskuse juurde rajatakse parkla. Mitmeid töid teostatakse Tartu Hooldekodus.

Loov linn (kultuur). Tartu Euroopa kultuuripealinna 2024 pärandit jääb kandma Südalinna kultuurikeskus, mille keske telje moodustavad riigile kuuluv Tartu Kunstimuseum ja linna hallatav Tartu Linnaraamatukogu. Keskusest saab kõigile linnaelanikele ja Tartu külalistele mõeldud kultuuriga sisustatud kvaliteetne avalik ruum Tartu südames. Südalinna kultuurikeskuse edasine ajakava:

2021- rahastamisskeemi kokkuleppimine Eesti Kultuurkapitaliga ning hoone ruumiprogrammi koostamine;

2022-2023 (2 aastat) - rahvusvahelise arhitektuurikonkursi korraldamine ning detailplaneeringu koostamine;

2023-2025 (2,5 aastat) - projekteerimine, ekspertiiside koostamine;

2026-2028 (3 aastat) - ehituse hange, hoone ehitus ning sisustamine.

Linna visiitkaardiks on linnamuseum – koht, kus külastajal tekib arusaam ja teadmine teda võõrustava linna ajaloost ja identiteedist. Tartu linnamuseumi 20 aastat vana räsitud püsinäitus oma aegunud sisu ja vormiga ei kõneta publikut ning ei mõju hästi Tartu kuvandile (heade mõtete linn, jätkusuutlik, nutikas, kogukondlik, vaimult suur jne.). Tartu linnamuseumi soov on läbi uue püsinäituse jutustada atraktiivselt ja nutikaid vahendeid kasutades lugu Tartust ja tema inimestest läbi aegade. See on seda olulisem, kuna 2024.aastal on Tartu Euroopa kultuuripealinn, mille käigus

külatab Tartut suur hulk väliskülalisi. Uus püsinäitus saab olema oluline positiivne lugu Tartust, mille külalised kaasa võtaksid ning laias maailmas edasi jutustaksid. Püsinäituse uuendamine eeldab Tartu Linnamuuseum Narva mnt 23 hoone renoveerimist, mis on planeeritud strateegia algusperioodi.

Jätkatakse **kaasava eelarve** kasutamist. Tartu linn võttis kaasava eelarve kasutusele esimese Eesti omavalitsusena 2013. a (2014. a. eelarve planeerimisel) ning plaanib selleks eraldada iga-aastaselt vähemalt 200 000 eurot. Kaasav eelarve võimaldab kohaliku omavalitsuse teostamisel esindamisprintsipi rikastada vahetu demokraatia elementidega.

Kokkuvõtte põhilistest investeeringuobjektidest on esitatud alljärgnevas tabelis.

Läänepoolne II ehitusala koostöös Transpordiametiga	2 500 000	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	2 500 000	0	0	0
Ujula tänava pikendus	0	1 000 000	500 000	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	1 000 000	500 000	0
Ujula tn (Liiva- Linnaujula)	0	700 000	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	700 000	0	0
Ülikooli tn (Riia-Vallikraavi)	520 000	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	520 000	0	0	0
Põhja pst ja Muuseumi tee ühendamine	165 000	500 000	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	165 000	500 000	0	0
Kvissentali tee ja Aruküla tee ristmik	0	250 000	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	250 000	0	0
Tulbi tn (Viljandi mnt-Veeriku)	0	0	715 000	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	0	715 000	0
Sõpruse sild	0	0	2 500 000	2 500 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	0	2 500 000	2 500 000
Tartu-Rahinge KLT (Tüki-Rahinge)	800 000	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	800 000	0	0	0
Näituse tn-Maarjamõisa kergliiklustee	0	350 000	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	350 000	0	0
Rattarendisüseemi arendamine	430 000	430 000	430 000	430 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	430 000	430 000	430 000	430 000
Avaliku bussiliiniveo reaalaraja infosüsteem ja ootekojad	250 000	450 000	450 000	450 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	250 000	450 000	450 000	450 000
Linnaujula	400 000	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	400 000	0	0	0
Tiigi 12 hoone (perekonnanaseisuamet)	0	150 000	1 600 000	0

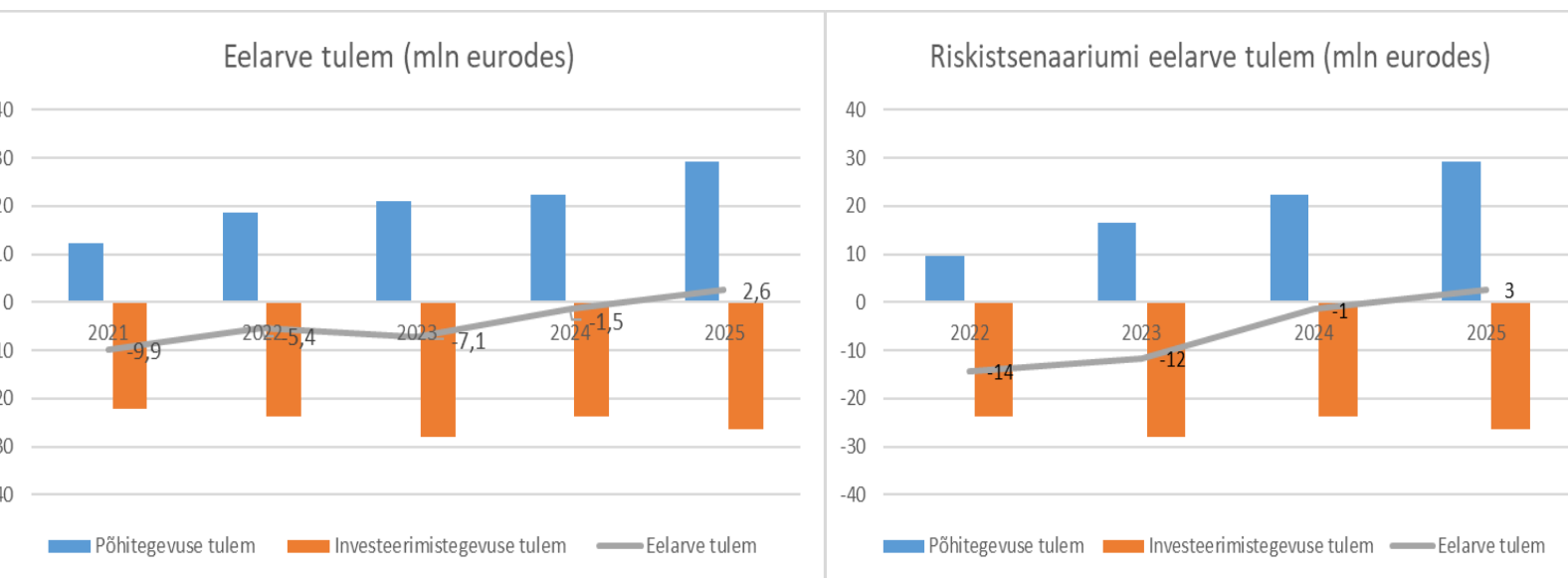
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	150 000	1 600 000	0
Kalda tee 40 (sotsiaalkorterid)	200 000	1 061 000	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	531 000	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	200 000	530 000	0	0
Loomade varjupaik	840 000	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	630 000	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	210 000	0	0	0
Südalinna kultuurikeskus	200 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	200 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000
Seltsimaja (Kuperjanovi 9)	0	150 000	1 000 000	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	150 000	1 000 000	0
LA Hellik (Aardla 138)	500 000	4 062 000	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	1 062 000	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	500 000	3 000 000	0	0
LA Ristikhein (Ropka 25)	2 512 000	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	468 000	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	2 044 000	0	0	0
LA Meelespea (Ilmatsalu 24a)	1 550 000	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	1 550 000	0	0	0
Karlova Kool (Lina 2)	0	4 405 000	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	4 405 000	0	0
Veeriku Kool (Veeriku 41)	100 000	130 000	3 200 000	7 500 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	100 000	130 000	3 200 000	7 500 000
Kroonuaia Kool (Ploomi 1)	300 000	4 660 000	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	2 500 000	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	300 000	2 160 000	0	0
Tartu Karlova Kool (Salme 1a)	4 900 000	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	4 900 000	0	0	0
Linnamuuseum, sh uus püsiekspositsioon	180 000	2 970 000	503 040	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	180 000	2 970 000	503 040	0
Jalgrattateede põhivõrk	0	5 000 000	5 000 000	5 000 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	3 500 000	3 500 000	3 500 000
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	1 500 000	1 500 000	1 500 000
Liikuvuskeskused	0	1 900 000	1 000 000	1 000 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	730 000	1 000 000	1 000 000
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	1 170 000	0	0
Muud objektid	19 042 000	14 086 000	18 450 000	21 285 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	8 902 000	5 677 000	7 500 000	7 500 000
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	10 140 000	8 409 000	10 950 000	13 785 000
KÕIK KOKKU	35 389 000	43 254 000	36 348 040	39 165 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	10 000 000	14 000 000	12 000 000	12 000 000
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	25 389 000	29 254 000	24 348 040	27 165 000

4.6. Riskistsenaarium

Linna tulubaas sõltub ümbritsevast majanduskeskkonnast. Kõige otsesemat mõju omavad tööturul toimuvad muutused, kuna tööturu seisukorrast sõltub otseselt linna suurima tuluallika füüsilise isiku tulumaksu laekumine.

Riskistsenaariumis eeldatakse lühiajalist, kuid järsku negatiivset šokki, mis tabab majandust 2022. aastal. Võimalikuks sellise šoki põhjustajaks on COVID-19 koroonaviiruse uus laine (kui vaktsineerimine ei peaks tulemuslikuks osutama). Riskistsenaariumi kohaselt tooks see kaasa sama suure tööhõive vähenemise nagu toimus pandeemia tõttu 2020. aastal. Palgatase jääks käesoleva aasta tasemele. Kuna pandeemia põhjustatud kriis on olemuslikult tugeva lühiajalise, kuid suhteliselt tagasihoidliku pikaajalise mõjuga, on riskistsenaariumis eeldatud, et järgneval aastatel toimuks kiire liikumine põhiprognoosi trajektoori suunas.

Negatiivne majandusšokk omab loomulikult negatiivset mõju eelarvetasakaalule, kuid kirjeldatud olukorras ei pruugi kulude oluline vähendamine eelarvetasakaalu poole liikumiseks olla vajalik ega isegi mitte mõistlik. Vastavalt vastutsüklilise eelarvepoliitika põhimõttele tuleb majanduskriisi ajal võtta majandust toetavaid meetmeid. Seetõttu on eeldatud, et linn reageerib kriisile täiendava laenu võtmisega, et rakendada abivajajaid aitavaid ning majandust toetavaid meetmeid. Kirjeldatud šokiga võitlemiseks – vähenevate tulude ja täiendavate kulude katmiseks – on vajalik hinnanguliselt ligi 15 mln euro täiendav laenamine. Seetõttu oleks linna laenukoormus 2023. aastal 60% piiril ehk kindlalt erandkorras lubatava 80% kriteeriumi sees. Alljärgnevalt on esitatud põhistsenaariumi ja riskistsenaariumi eelarve tulemite võrdlus.

Linnavalitsus on viinud läbi ka investeerimisobjektide prioriseerimise, selgitades mh välja, milliseid objekte on võimalik vajadusel edasi lükata või ära jätta. See võimaldab vajadusel kiiresti ja tõhusalt väljaminekuid vähendada.